

درس تاریخ معماری جهان

آشنایی با آثار شاخص نخستین تمدن‌ها

جهان باستان : بین‌النهرین (میانرودان)، مصر، یونان، [ایران]، روم
(از هزاره چهارم پیش از میلاد تا قرن پنجم میلادی)

لادن اعتضادی

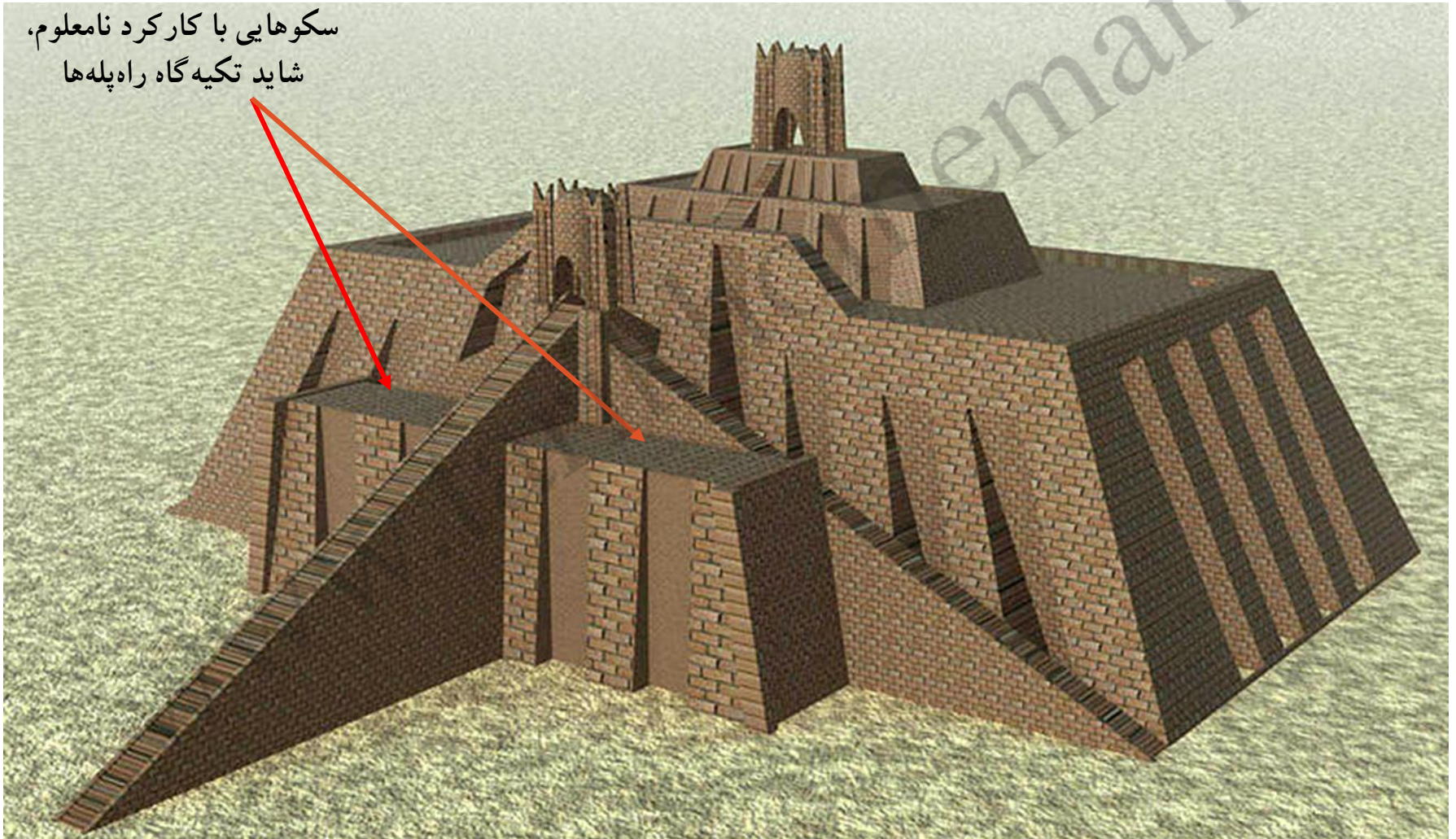
دانشکده معماری و شهرسازی

دانشگاه شهید بهشتی

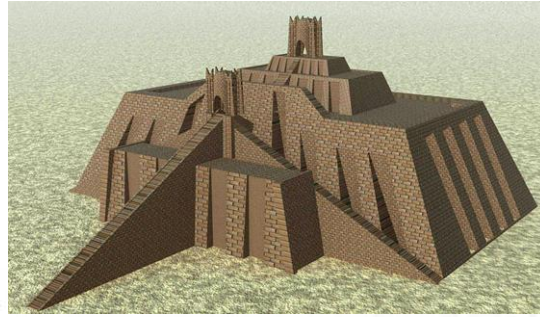
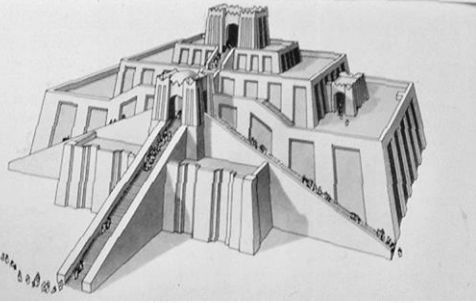
۱۴۰۰-۱۴۰۱

ویژگی‌ها، فرم و فضا، مصالح و سازه را در این اثر بررسی می‌کنیم

سکوهایی با کارکرد نامعلوم،
شاید تکیه‌گاه راه‌پله‌ها

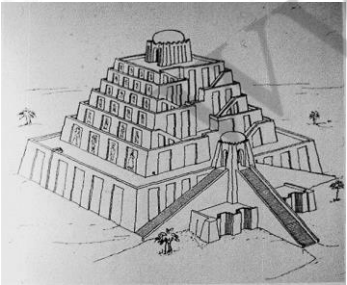
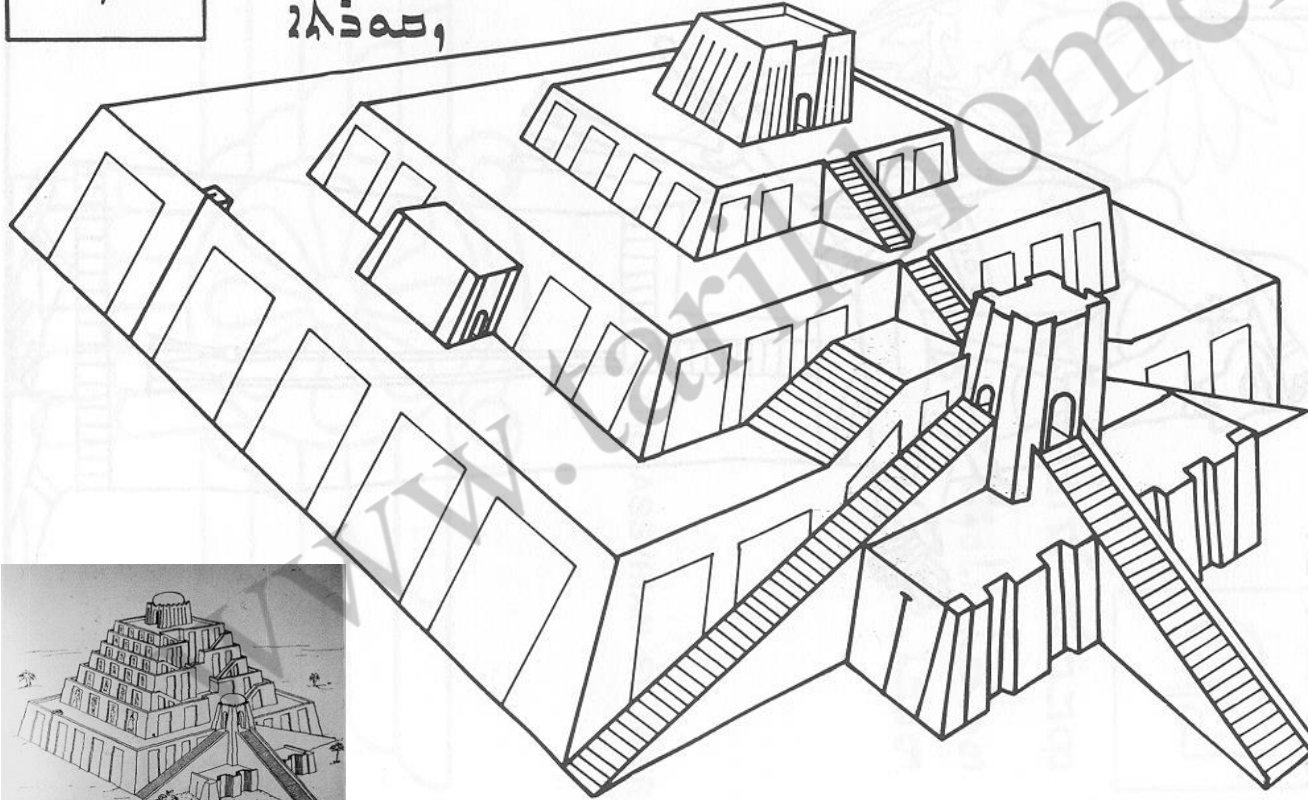
زیگورات «اور»: تحلیل عناصر معماری

ZIGGURAT

معماری
زیگورات
در ایران باستان

- کلیات فرم و بیان فرمال بنا

- فضا بیرونی یا درونی است

- نحوه ورود یا تشریف

- مسیرهای حرکت

- مبدا و مقصد

- کارکرد یا معنای طبقات

- فصل الخطاب بنا

- بستر تاریخی-جغرافیایی-

فرهنگی

- مدارک باستانشناسی

آثارک از هزاره چهارم پیش از میلاد

به صورت تپه‌ها یا تل‌هایی از آوار

آثار هویدا شده معماری از زیر آوار

بعد از کاوش باستانشناسی

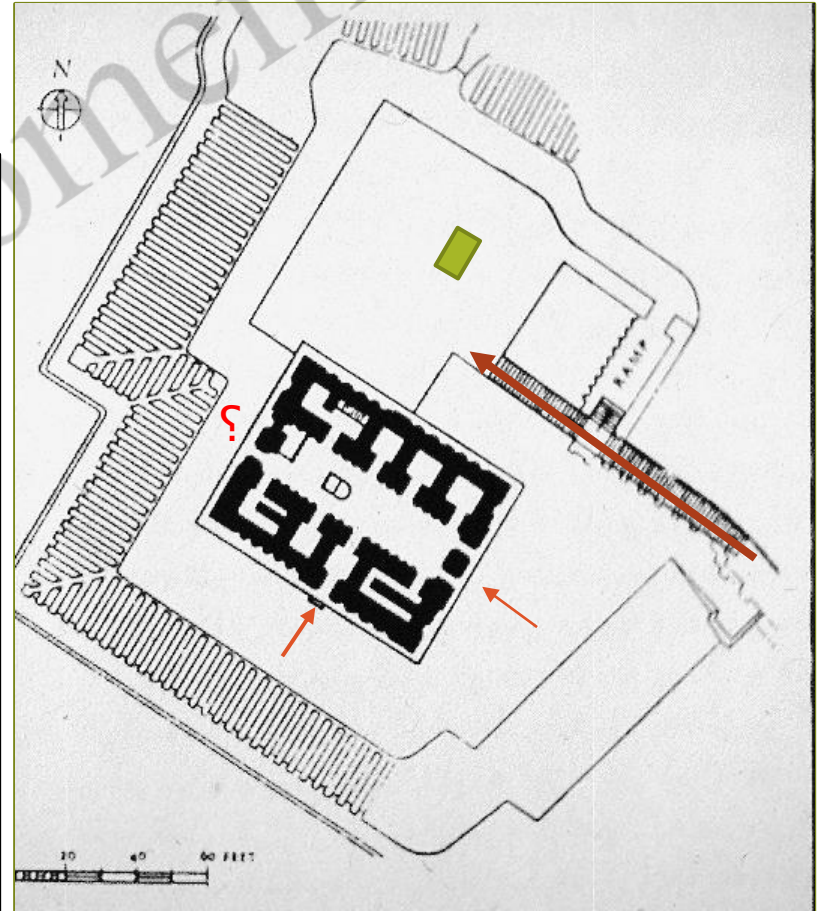
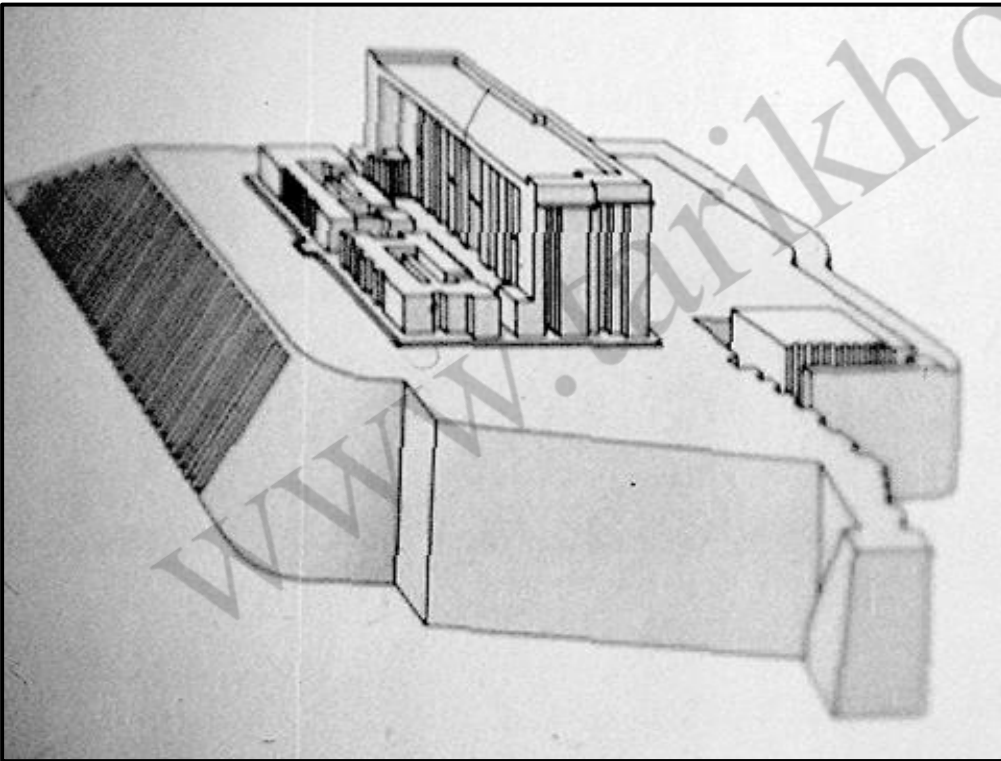
گاهی بر اثر فرسایش یا شسته شده خاک و گاهی با کاوش‌های باستانشناسی رد پای آثار معماری هویدا می‌شود.

تپه‌های تاریخی این مناطق در صورت ظاهر توده‌ای از خاک و گل خشک شده هستند

تحليل يك بناه باستانه

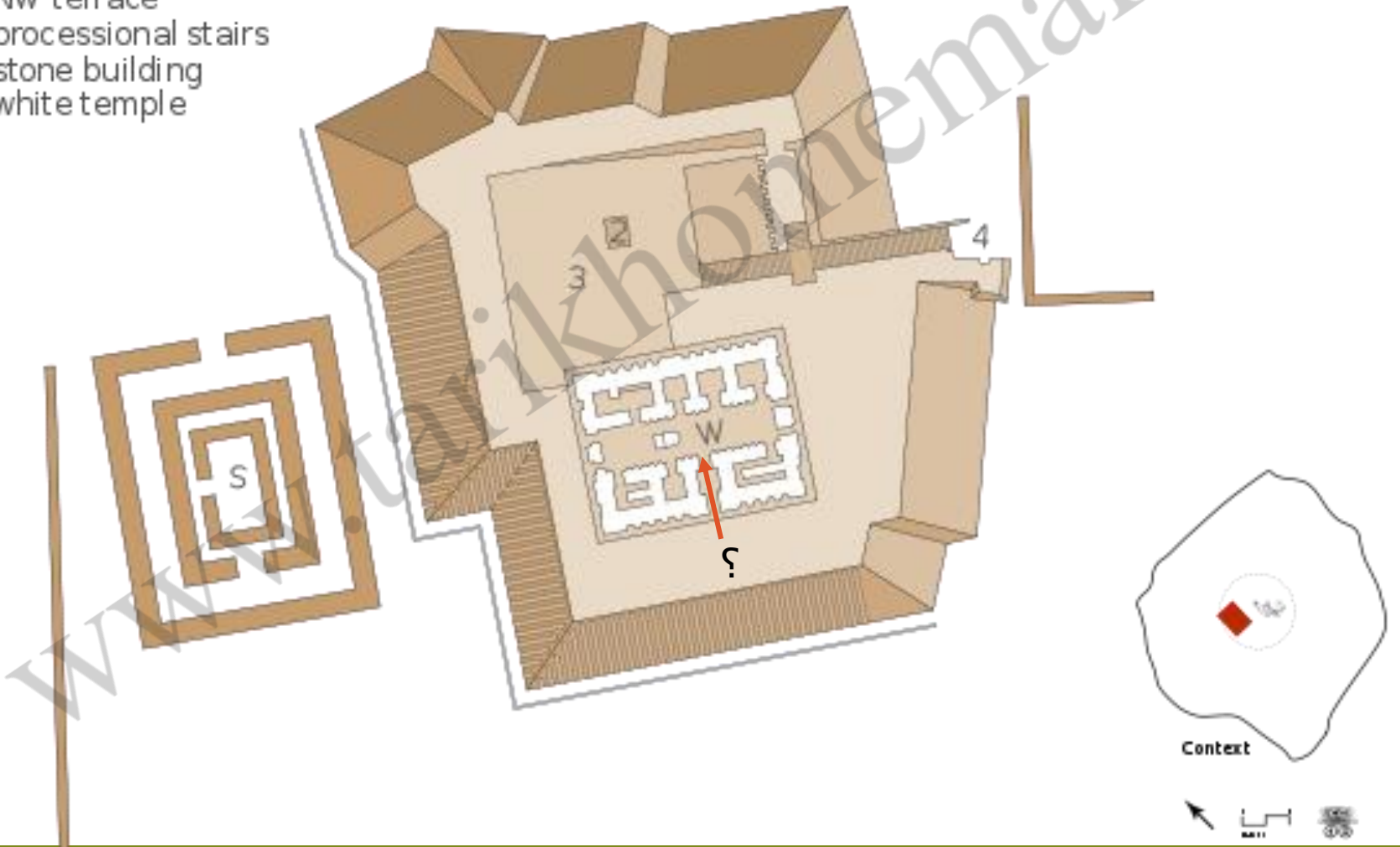
از تحليل پلان به چه نکاتی راجع به کل بنا می‌رسیم؟
آیا می‌توان مصالح و سازه را حدس زد؟
آیا می‌توان اقلیم و جغرافیای بنا را حدس زد؟

معبد سفید ورقه در منطقه آنو در شهر اوروک دوره سوم

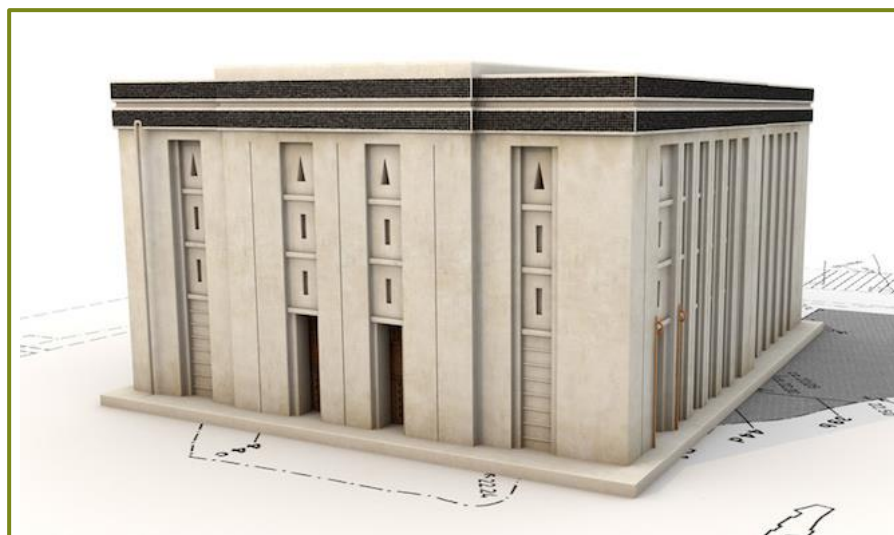
Anu District of Uruk III

- 1 anu ziggurat
- 2 altar
- 3 NW terrace
- 4 processional stairs
- S stone building
- W white temple

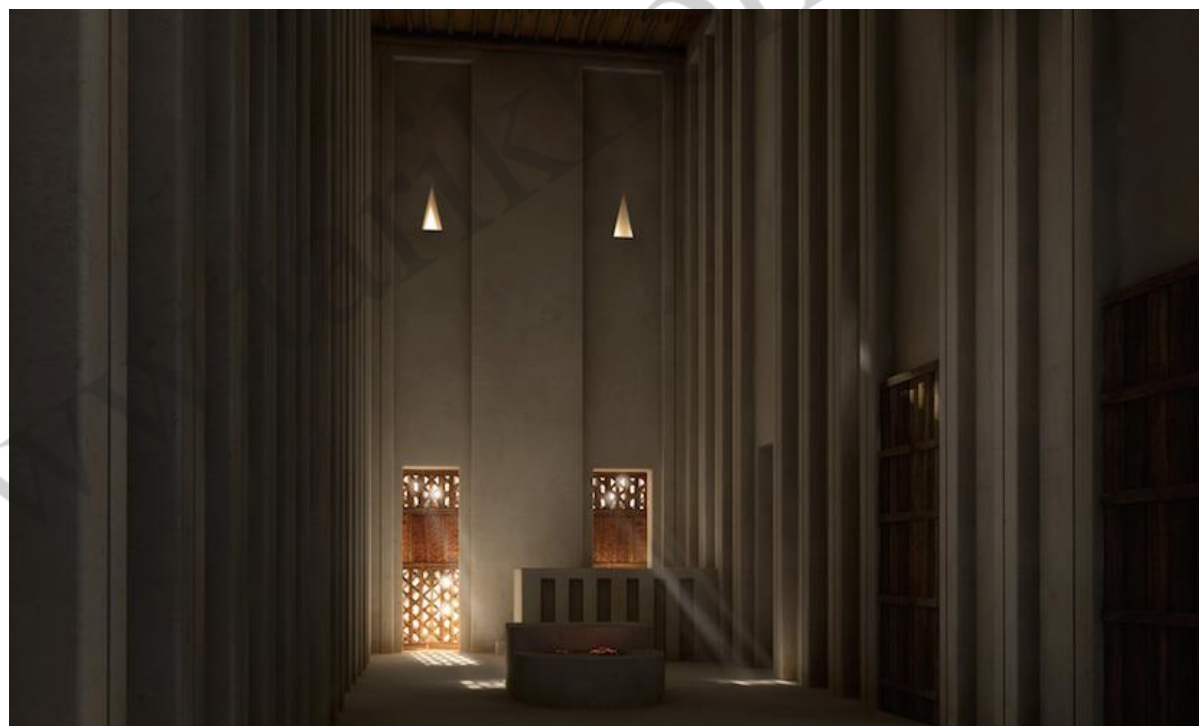

بازسازی تصویر معبد سفید در «ورقه» جدار سازی های سکوی شیبدار به چه منظور است؟

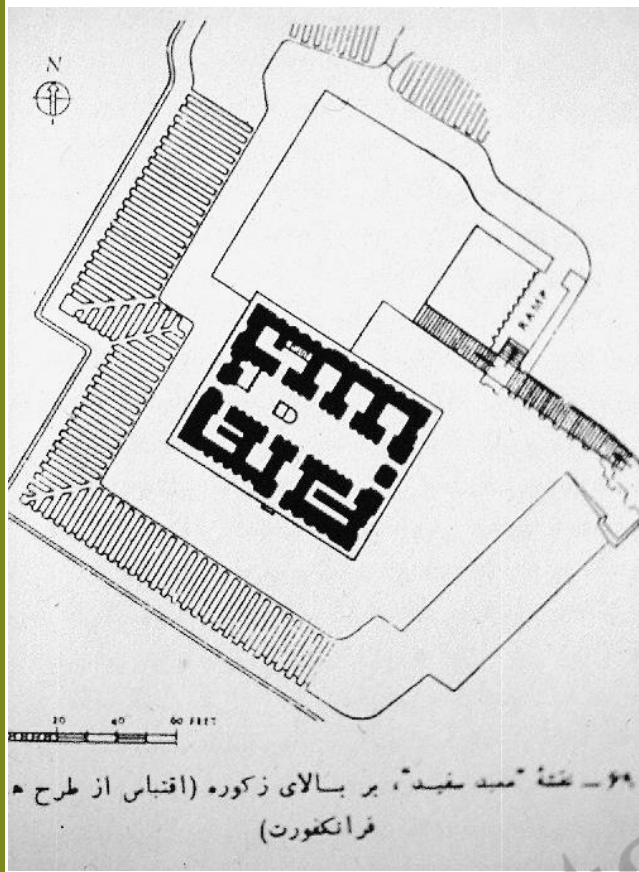
بازسازی معبد سفید ورقه / بیرون و درون بنا

«اوروک» قدیمترین شهر رودخانه‌ها منطقه

متعلق به ۵۰۰۰ سال پیش از میلاد با ۵۰۰ سال عمر
خرابه‌های تپه مانند معبد سفید در کنار پی بنای سنگی

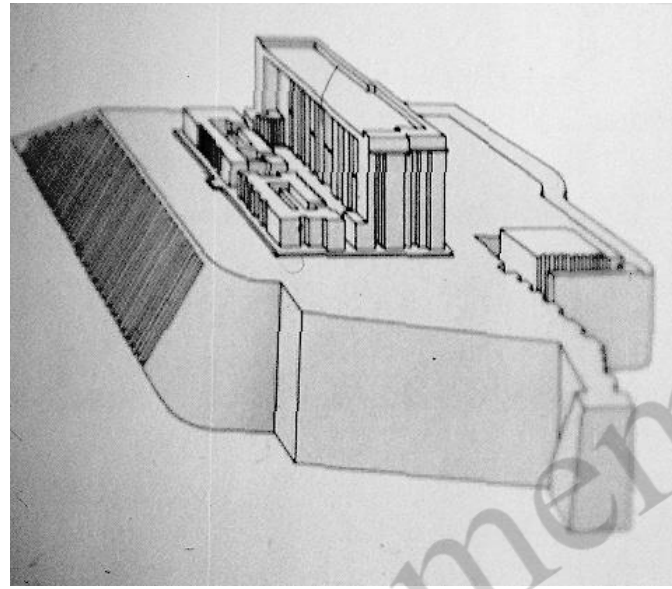

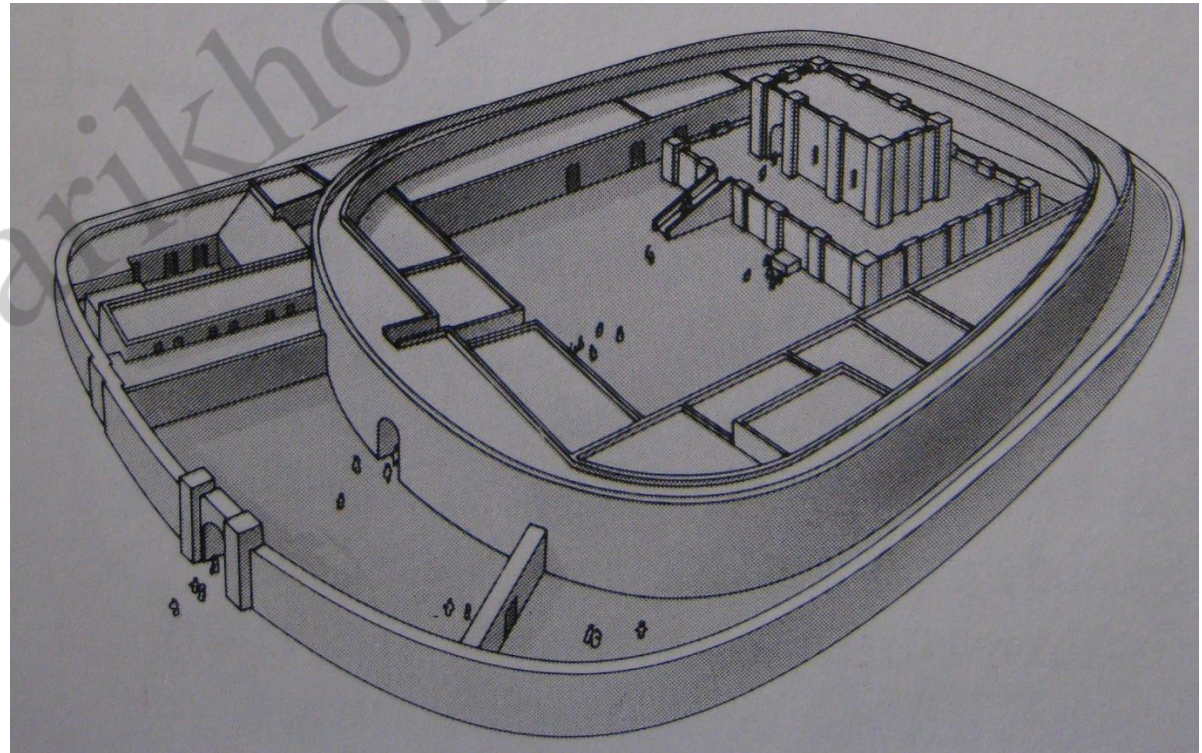
۶۹- نقشهٔ معبد سفید، بر بالای زکوره (اقتباسی از طرح فرانکفورت)

بالا راست و چپ:
معبد سفید در ورکه (اوروک)

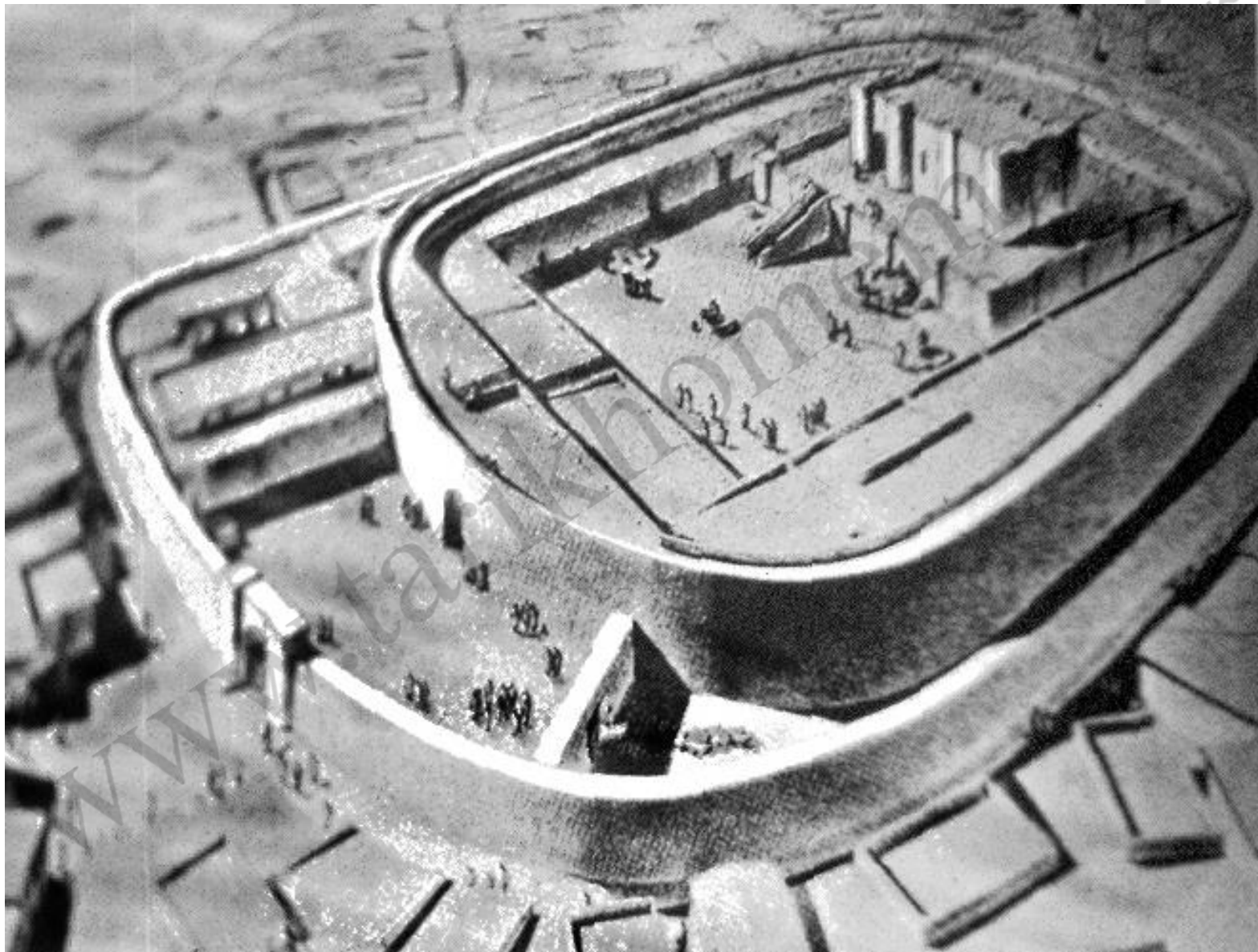
پایین:
معبد باستانی خَفْجَه امروزی،
هر دو بنا در عراق امروزی.

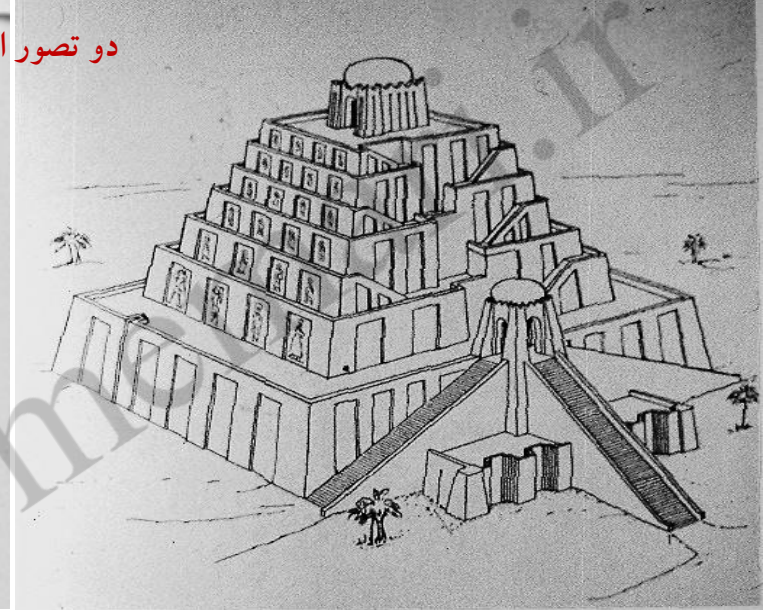
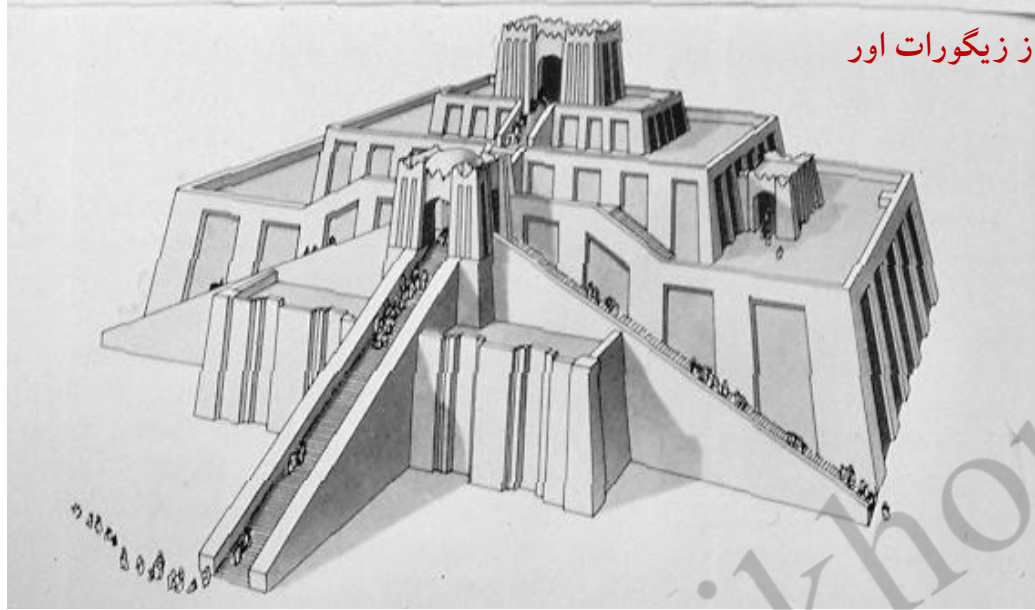
تحلیل ویژگی‌ها
مشترک
در دویوناک مذهبی
در میانرودان

بازسازگ تصویرگ مجموعهء «معبد خَفْجَه» در داخل شهر

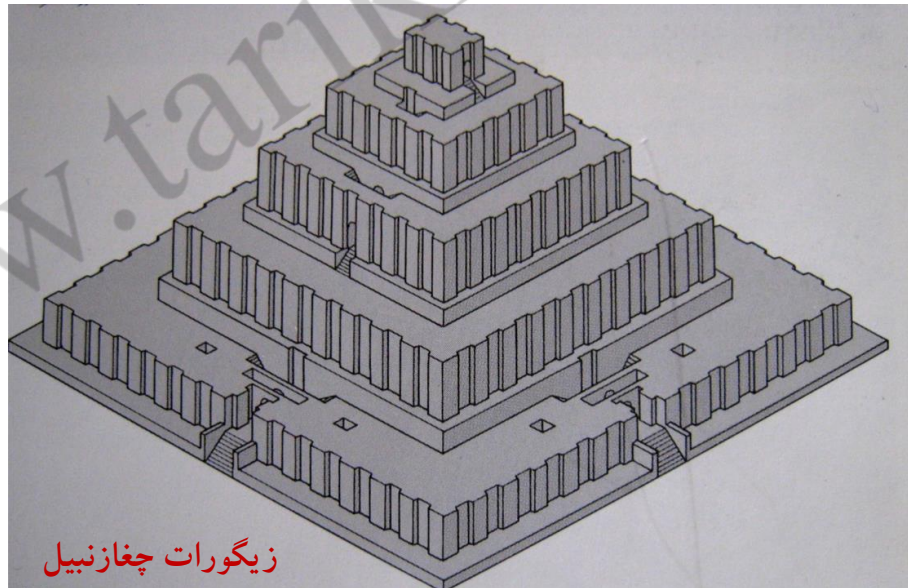
زیگورات‌ها: نمونه‌هاک «اور» و «چغازنبیل» (نماد تمدن میانرودان)

ویژگی مستقل هریک و تفاوت‌هاشان کدامند؟

تمایز معنایی فرم پلکانی زیگورات از هرم؟

چرا باور بر این است که بنا آیینی است؟

ویژگی‌های فرمال و معنادار آیینی در زیگورات‌ها:

- فرم هرمی و اهمیت محور
- نقشه مربعی و اهمیت مرکز
- رعایت جهات چهارگانه

زیگورات «اور» بعد از مرمت حفاظتی، عراق

شاید زیگورت صورت تکامل یافته الگوی معبد سفید باشد (نیایشگاه بر بالای سکویا سکوه‌های بلند)

«اور» از قدیمی ترین شهرهای میانرودان در حوزه جنوبی و زادگاه حضرت ابراهیم بوده است.

بقایای زیگورات اور و مرمت و بازسازی تا سکوی اول

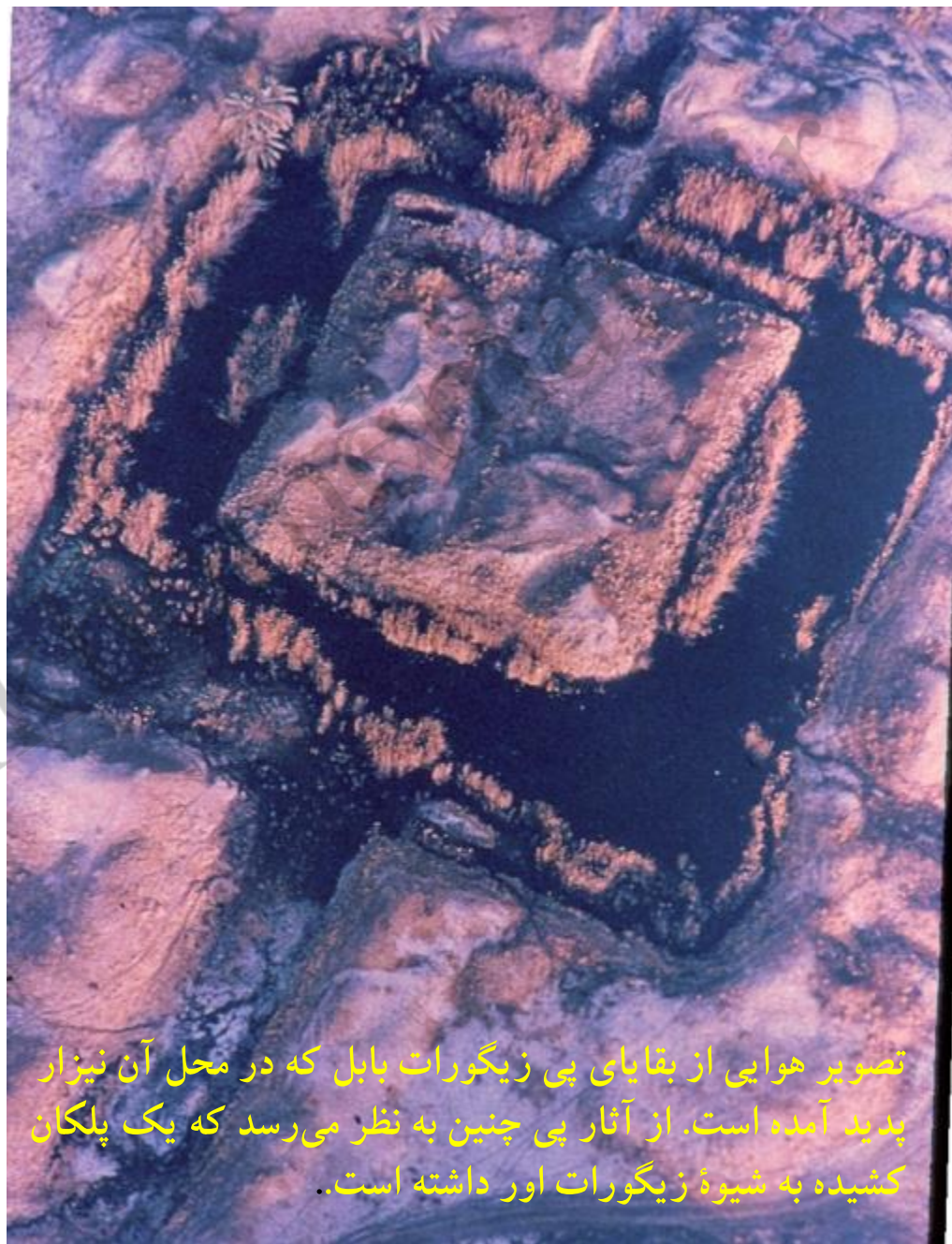
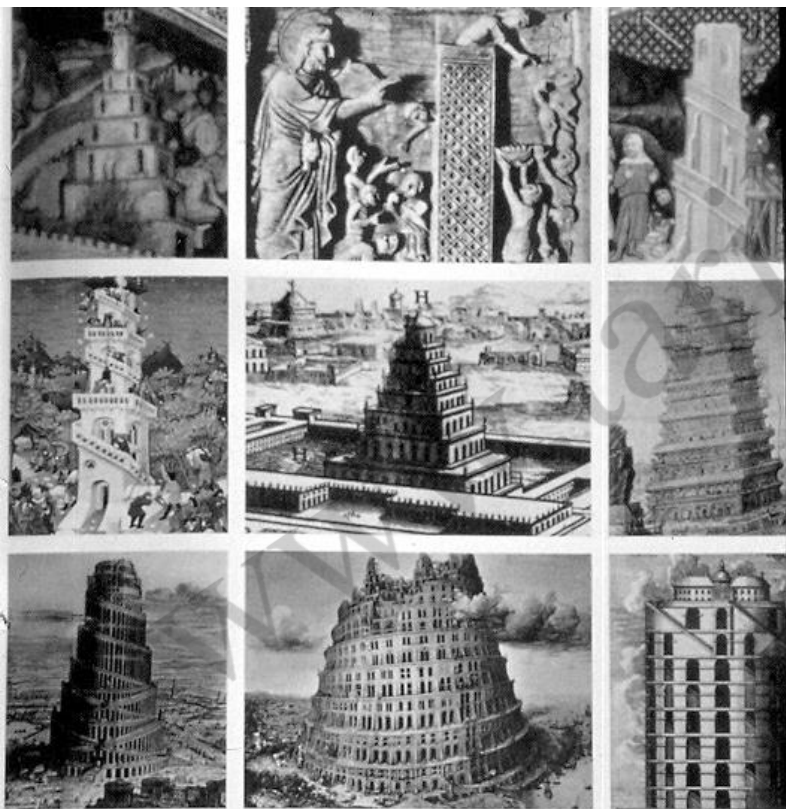
تعداد طبقات زیگوراتها دقیقاً معلوم نیست، برخی دانشمندان به استناد برخی متون یونانی و یا کتاب مقدس عدد ۷ را تصور کرده و برخی سه، بدون احتساب سکوی اولیه.

تصویر پایین: بازسازی تصویری زیگورات «اور»

زیگورات یا برج بابل

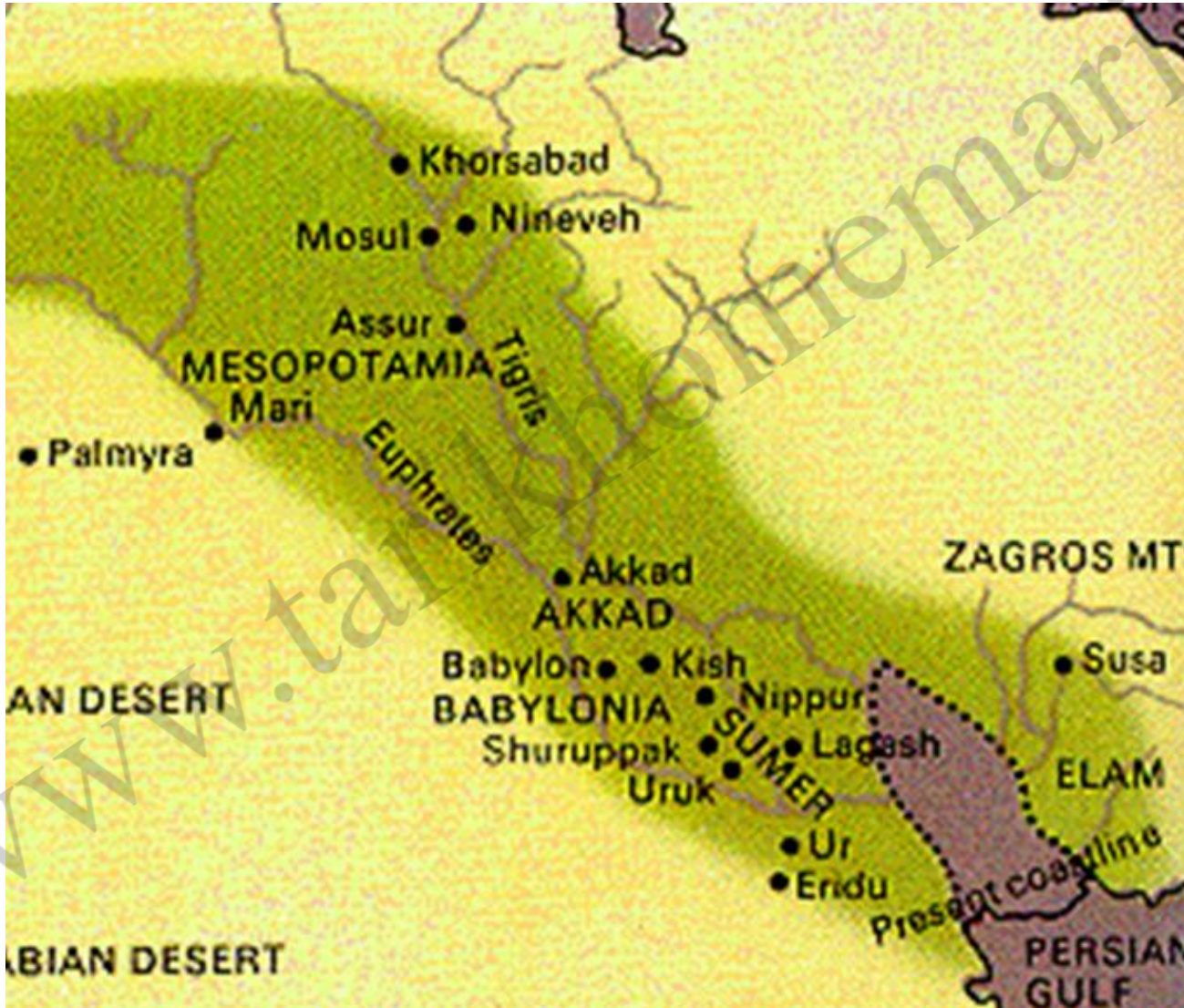
تصاویر زیر براساس افسانه توراتی از
برج بابل، عمدتاً در قرون وسطا ترسیم
شده‌اند

تصویر هوایی از بقایای پی زیگورات بابل که در محل آن نیزار
پدید آمده است. از آثار پی چنین به نظر می‌رسد که یک پلکان
کشیده به شیوه زیگورات اور داشته است..

جغرافیا و تاریخ میانرودان (هزاره چهارم پیش از میلاد)

بین النهرین یا «میانرودان»، در شرق هلال حاصلخیز یا (FERTILE CRESCENT)

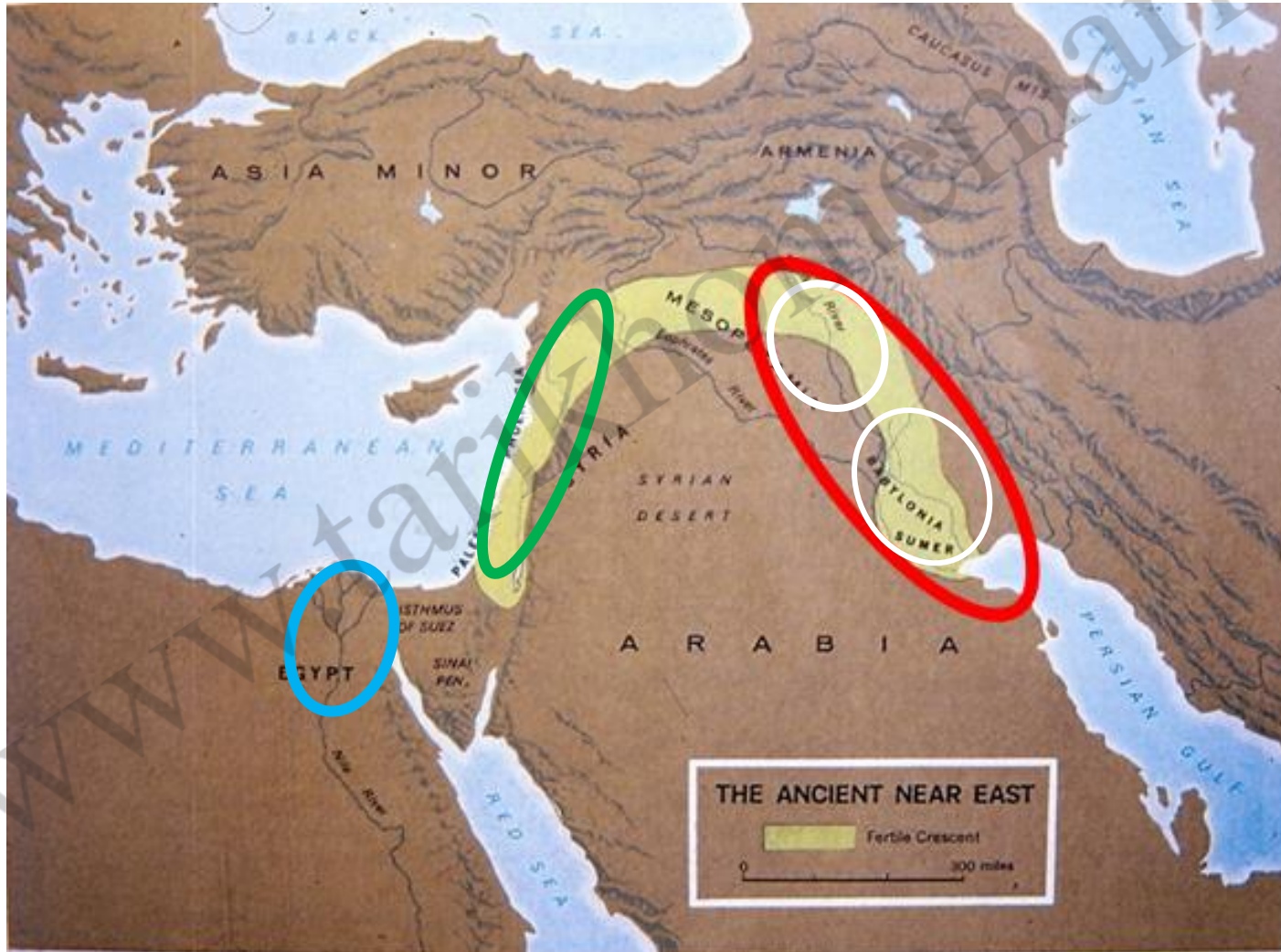

نخستین
تمدن‌ها در
جنوب
میانرودان با
نام‌های
سومر و اکد
بوده‌اند.

تاریخ آغاز
تمدن در
میانرودان و
هلال
حاصلخیز را
حدود ۳۵۰۰
پیش از میلاد
ذکر کرده‌اند.

تمدن رودخانه‌ها که هلال حاصلخیز:

سرزمینی از شمال خلیج فارس تا کناره غربی رود اردن و سواحل مدیترانه
همسایه تمدن رودخانه‌های دره نیل (مصر)

راست:
میانرودان (سرخ)
جنوب محل
تمدن‌های سومر
و اکد و شمال
محل تمدن‌های
آشور و کلد

چپ:
کنعان و
فلسطین (سبز)

آبی: دلتای نیل
و مکان پیدایش
تمدن مصر

غلبه آشوریان بر میانرودان و زوال «دولت - شهرها»

آشوریان دولت‌شهرهای مستقل میانرودان را فتح کرده از شمال تا جنوب، کشوری با مرکزیت پایتخت تشکیل می‌دهند.

از این پس به مجموعه بناهای مهم هر «شهر - پایتخت»، ارگ سلطنتی در کنار زیگورات (به عنوان نماد نهاد مذهب و توجیه‌گر حکومت) افزوده می‌شود است.

شهر - پایتخت

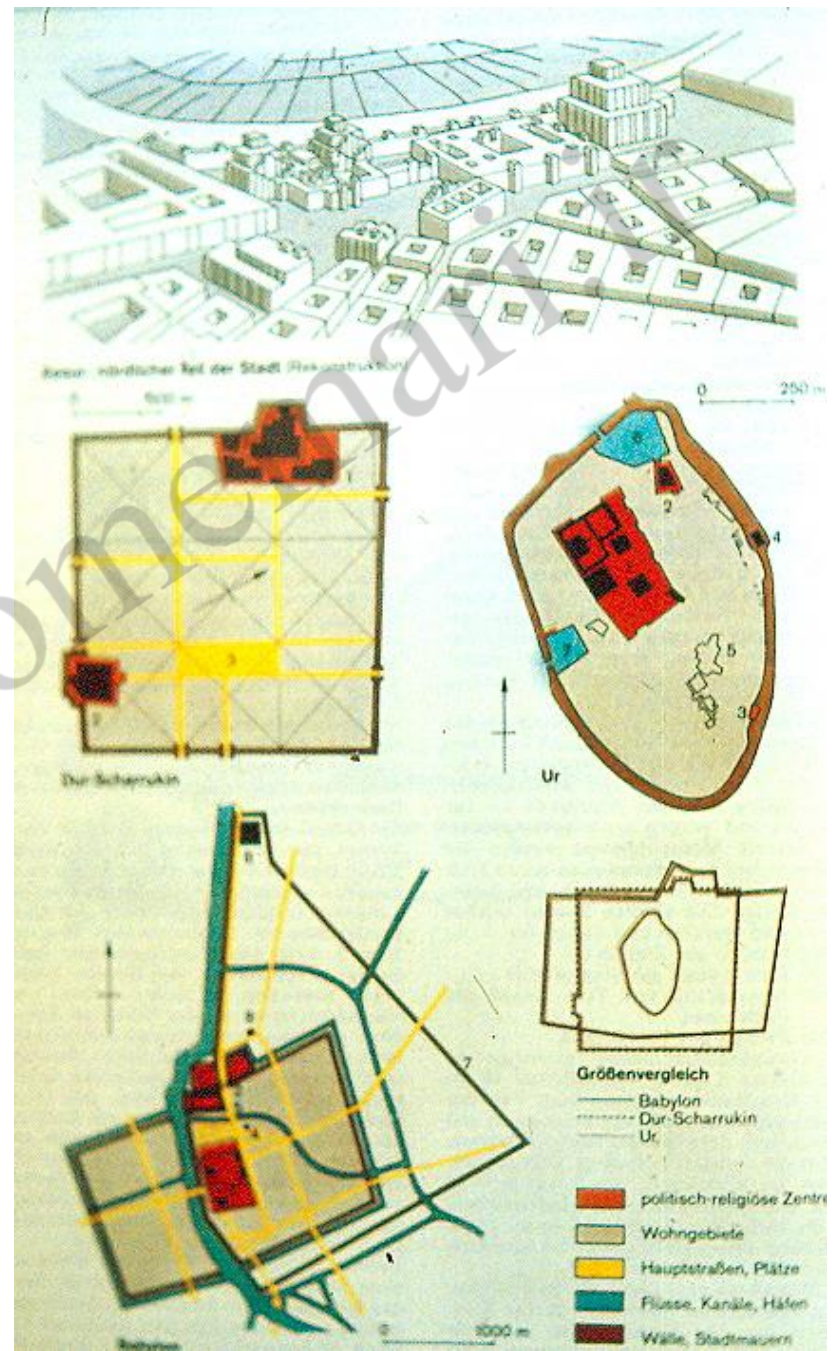
در محل دولت - شهرها و ظهور ارگ حکومتی

تصویر راست بالا، ه «اور» قدیمی ترین دولت - شهر میانرودان و محدوده سرخ در نقشه، مکان ابنیه مذهبی - حکومتی در نظام خدا - شاهی است. در نظام خدا - شاهی مرکز مذهبی - مدیریتی دولت - شهرها معابد بوده اند.

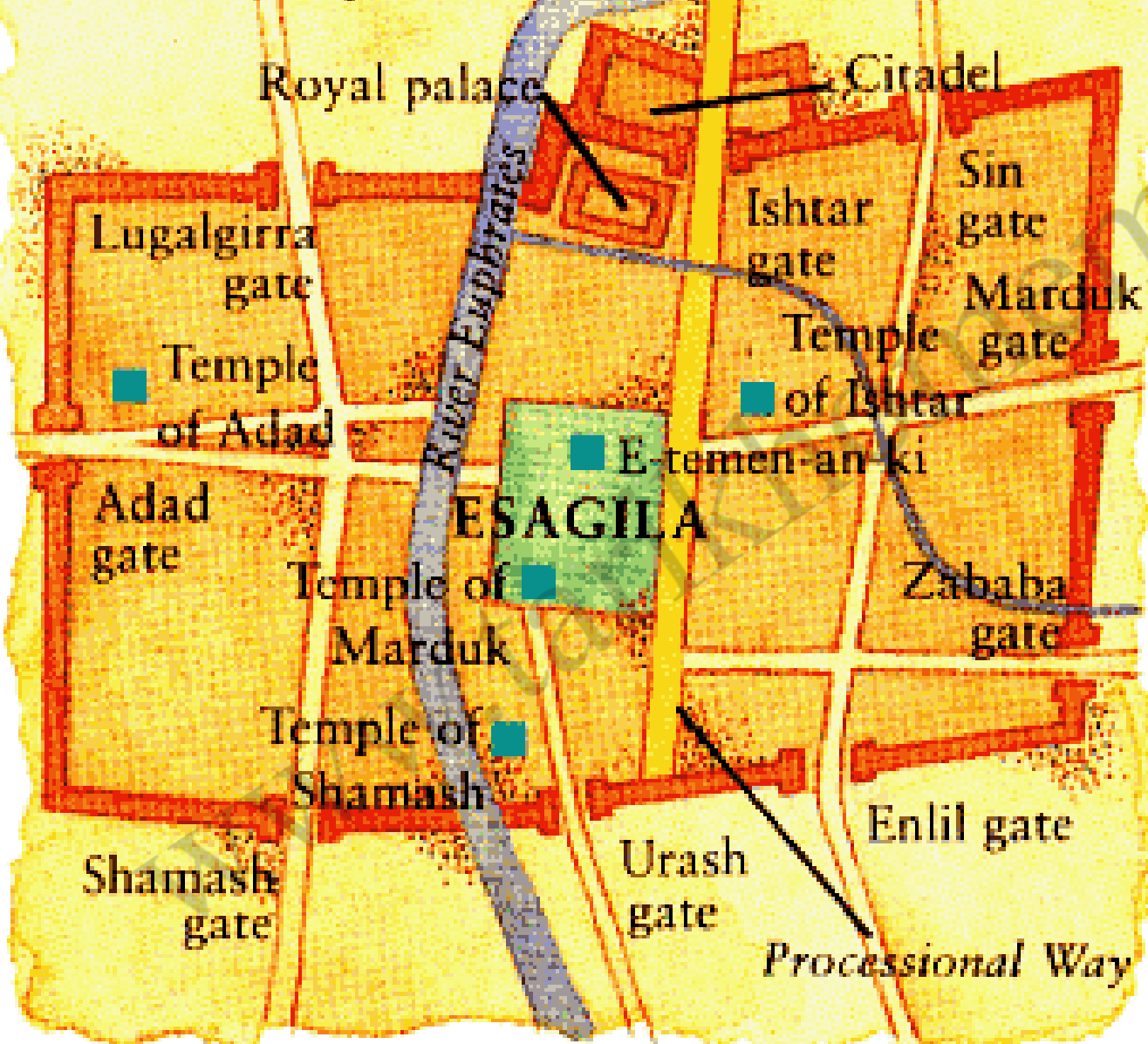
در دوره آشوریان، شهر - پایتخت های میانرودان دارای ارگ سلطنتی بازیگوراتی در کنار بارگاه سلطنتی می شوند.

تصویر چپ بالا، نقشه مربعی دورشاروکین شهر - پایتخت سارگون دوم شاه آشوری در خُرساباد امروزی است. ارگ و مرکز مذهبی توأمان در محدوده سرخ رنگ در بالای شهر است.

تصویر پایین، نقشه شهر بابل نوین در دوره آشوریان است که در مرکز شهر، ارگ سلطنتی و مجموعه مذهبی بازیگورات یا «برج بابل» قرار دارد. ارگی هم کنار دروازه ایشتر در شمال است.

The city of Babylon

شهر و معماری در میانرودان

نقشه بابل در دوره آشور، با
تمنوس (مرکز مذهبی) و کاخها
در مرکز شهر، و ارگی در جوار
دروازه «ایشتار» و چند
زیگورات پراکنده در شهر،
مسیر فرات در داخل شهر و در
جوار تمنوس و یک خیابان
مستقیم به موزات آن به دروازه
ایشتار و ارگ منتهی می شود.

شهر چند دروازه و هریک به نام
یکی از خدایان داشته است،
بافت شهر در امتداد مسیرهای
اصلی مستقیم، طرحی نسبتاً
منظم داشته است.

بازسازگ تصورگ برج بابل و باغ هاگ معلق بابل

(شاخه ای از فرات در داخل شهر)

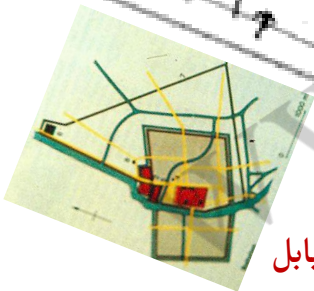
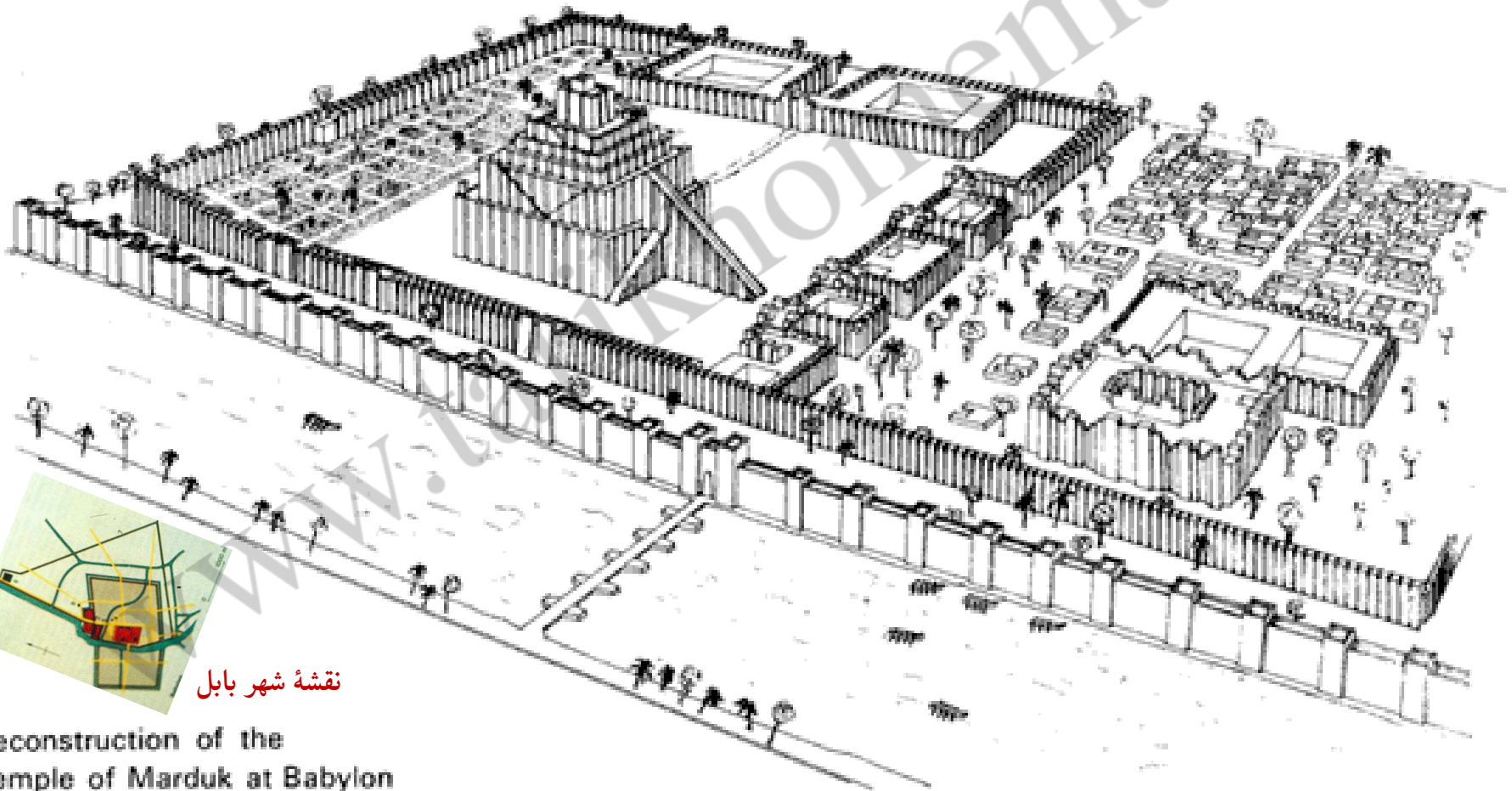

بازسازی تصویرک از ارگ و تمنوس بابل

بازیگورات مردوک، باغها و کاخ،

همه در جوار رود فرات

در این بازسازی تصویری اثری از باغهای معلق نیست اما باغهای مسطح محوطه مذهبی در سمت چپ تصویر بازسازی شده‌اند.

نقشه شهر بابل

Reconstruction of the
Temple of Marduk at Babylon

بازسازی تصویرک شهر بابل و زیگورات آن در کنار دجله

همراه با خیابان تشریفاتی که این مرکز شهری را به دروازه ایشتر متصل می کرده است.

خیابان تشریفاتی

حصار و دروازه ایشتار دو لایه داشته و در راستای
معبرتشریفاتی ورودی از دروازه به ارگ مرکزی شهر بوده است.

(«ایشتار» یا ستاره، یکی از خدایان شهر بابل بوده است)

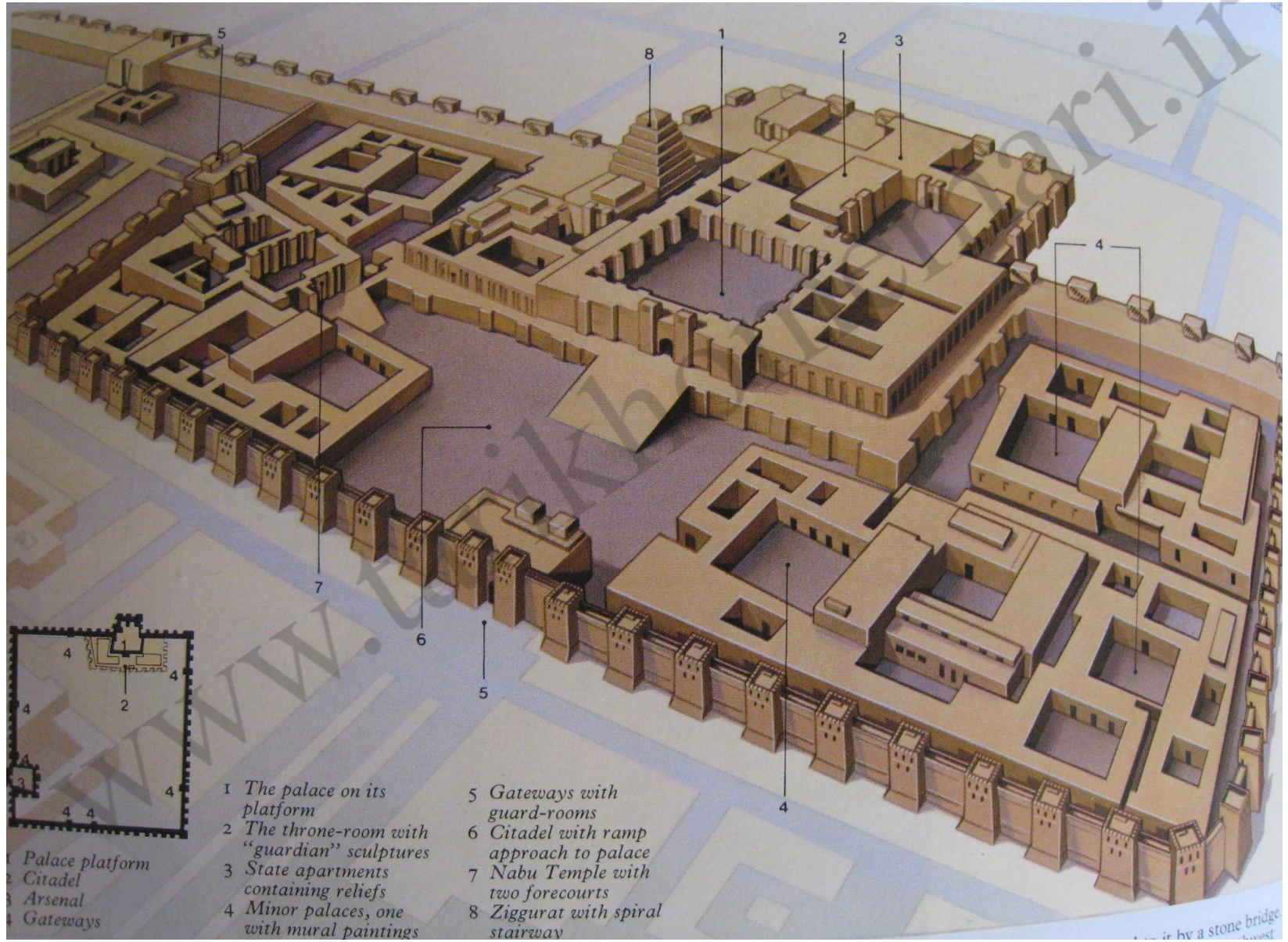

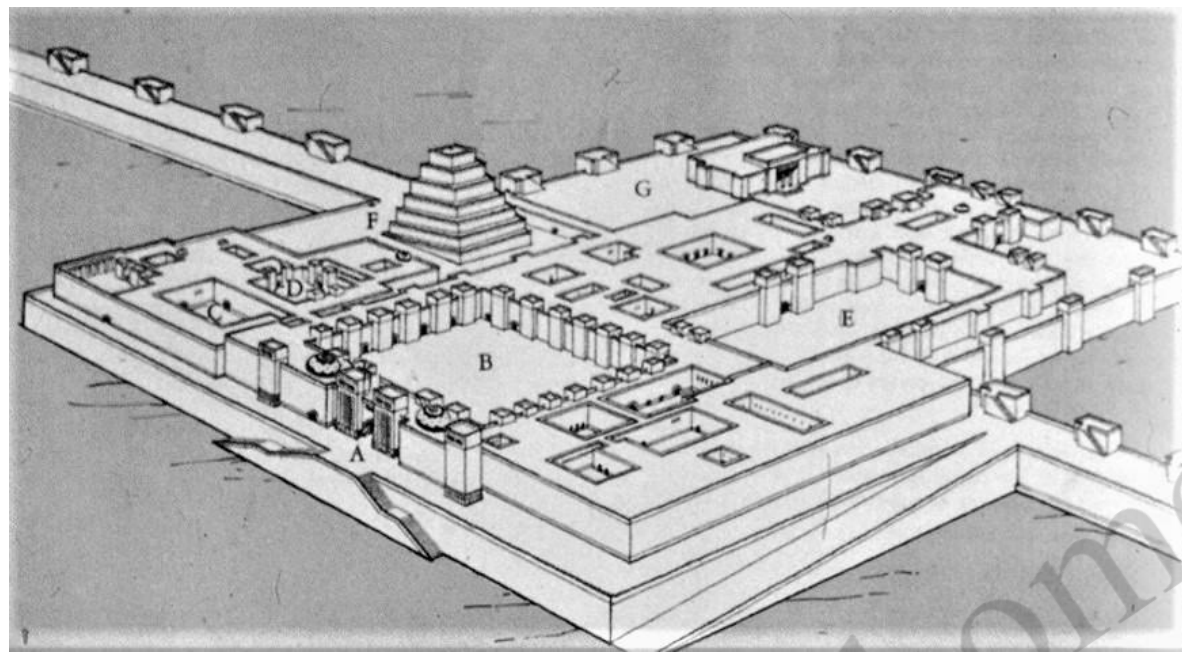
دروازه ایشتار و مسیر مستقیم منتهی به آن در بابل

ارگ سارگون دوم: معمارگ حکومتی - مذهبے:

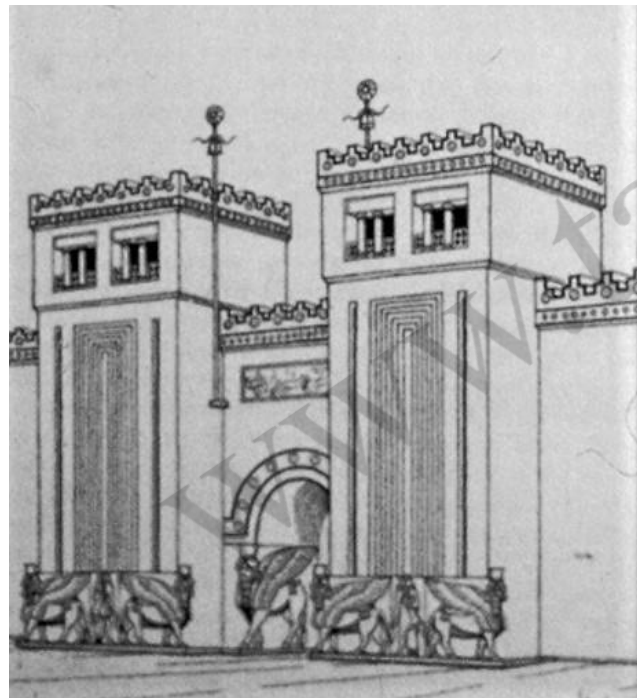
(«دور شاروکین» در خورسآباد، عراق امروزی):

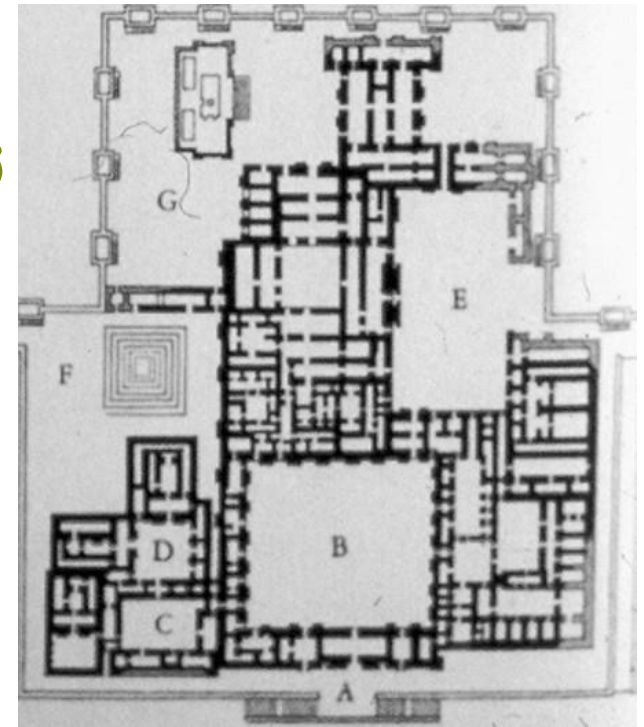
تحلیل فرم و فضاک معمارک یک مجتمع : ارگ سارگون دوم

- نسبت فضاهای پر و خالی
- انتظام فضاهای معماری
- فرم غالب در نقشه؟
- کلیت هندسی نقشه

تیین عناصر معمارک :

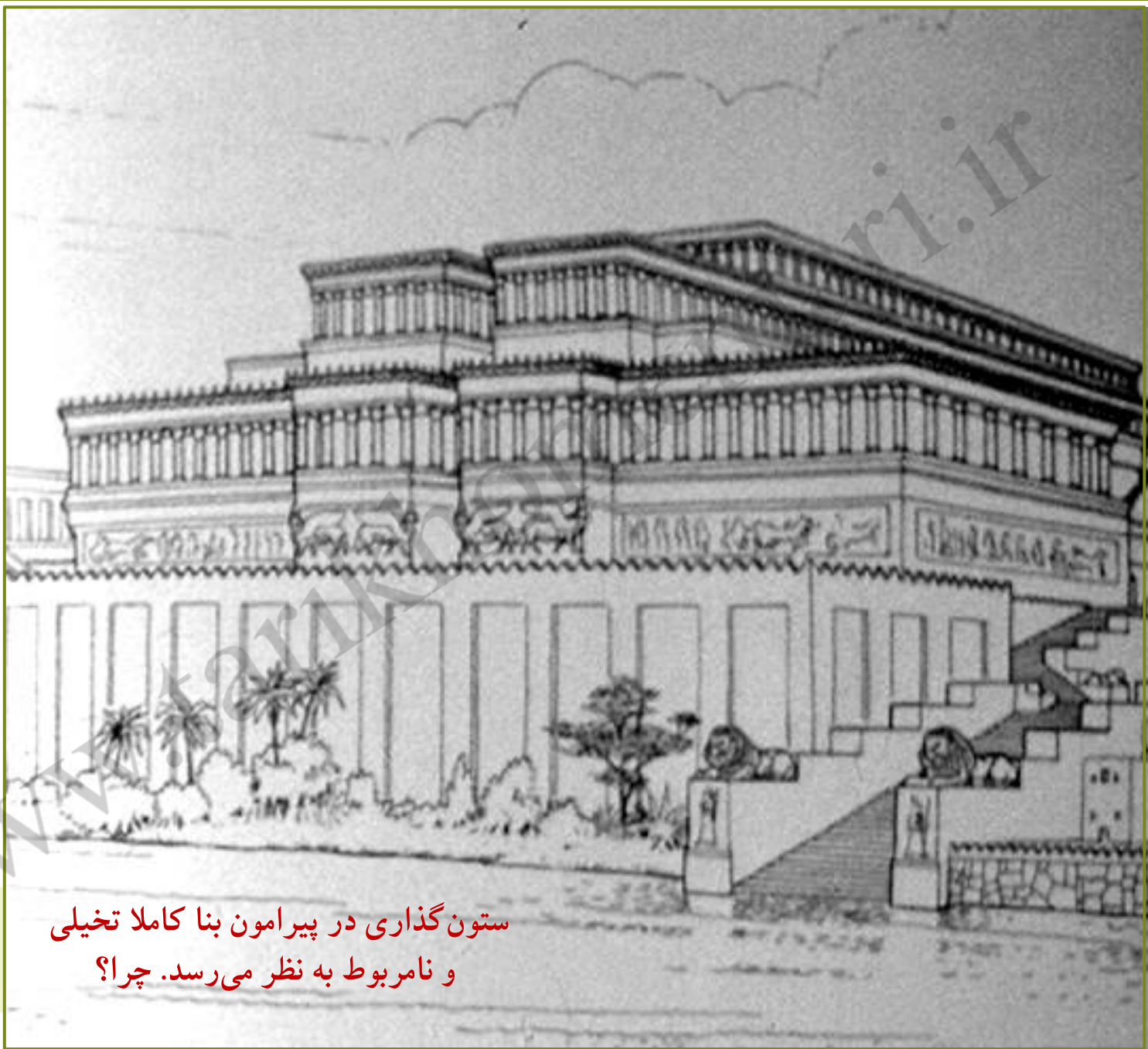
- حیاطها
- دروازهها
- برجهای دیده بانی و مجسمهها
- تالارهای سرپوشیده
- ستون یا دیوار باربر؟
- مصالح؟ و سازه؟

رواج کاخ سازه در میانرودان

بخشک از
کاخ نینوا

تحلیل معماری و
عناصر آن

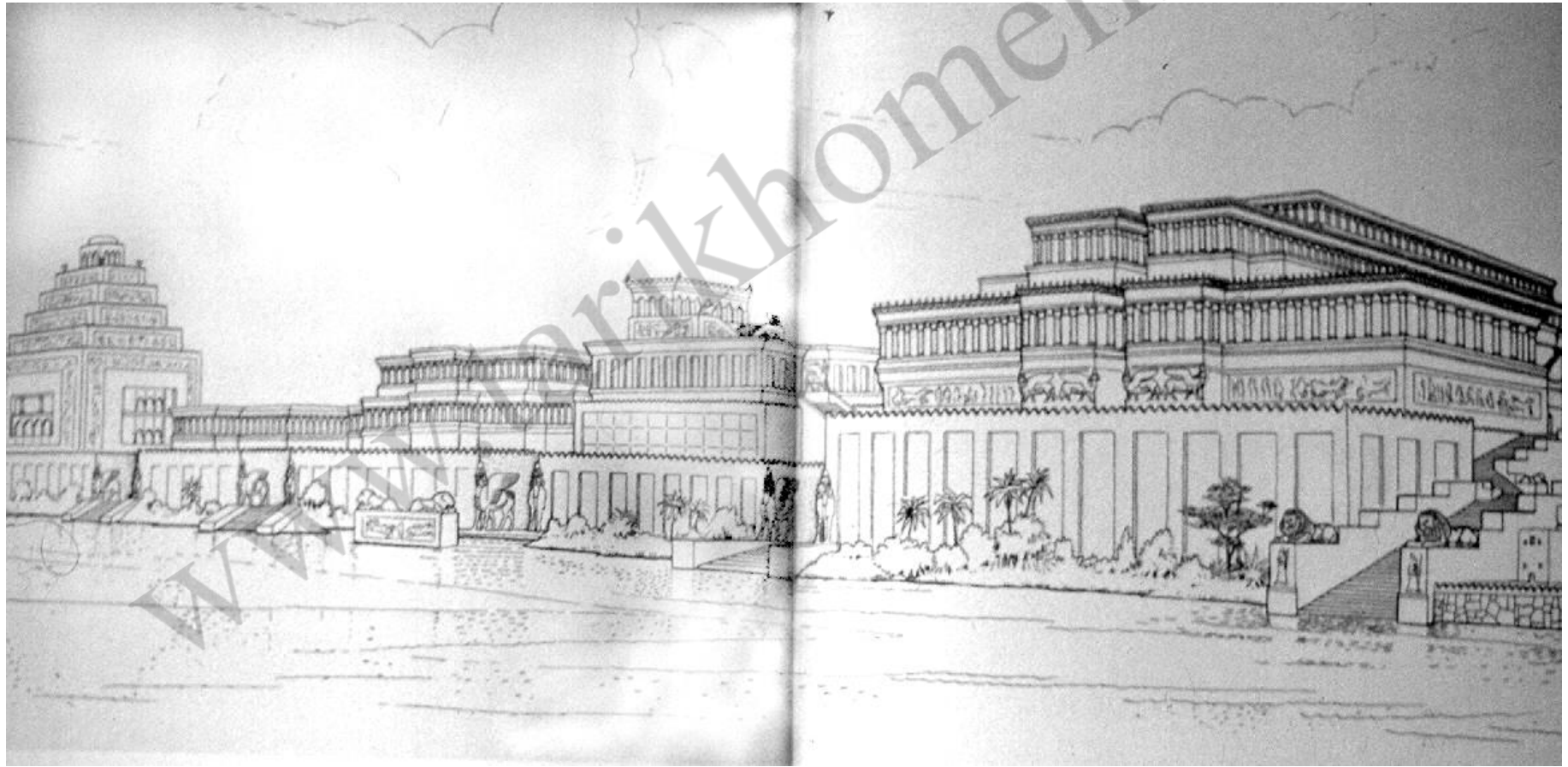

ستون گذاری در پیرامون بنا کاملا تخیلی
و نامربوط به نظر می رسد. چرا؟

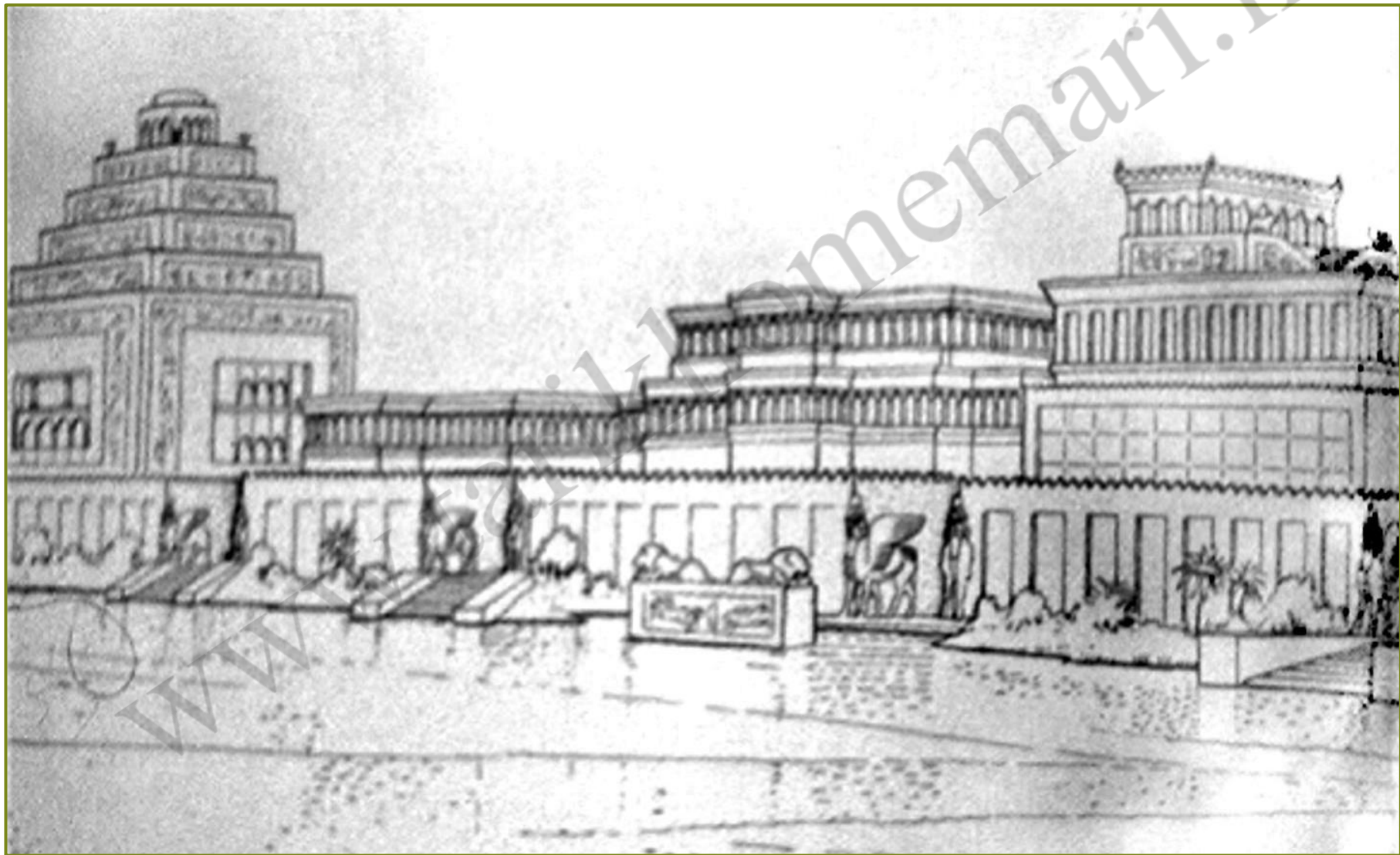
نمونهء تصویرک از وسعت کاخ نینوا در جوار زیگورات

نقد و تحلیل برخی عناصر آن

ردیابی تأثیرات این معماری بر معماری تخت جمشید

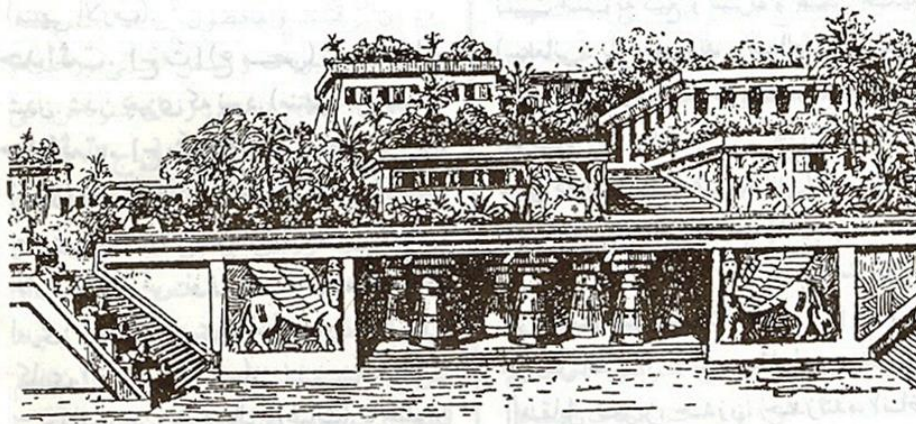

بازسازگ تصویرگ - تصورگ بخشگ از کاخ نینوا (در کنار دجله)
به نحوه طراحی پلکانها، لاماسوها و شیران خفته روی سکو، کنگرههای دیوارها، نمای مرکب از جرزهای قائم و ساخته شدن بنا روی سکو توجه کنید. (مقایسه با تخت جمشید)

باغ‌هاک معلق بابل

معمارک و باغ سازک

حدائق معلقه بابل

- نظریه خانم دلی در ۲۰۰۲ در باره این باغ‌ها:
- تنها مورد از عجایب هفتگانه جهان که دقیقاً مکانش معلوم نشده باغ‌های معلق است.

هیچ متن به جای مانده بابل اصیلی نیست که به این باغ‌ها اشاره کرده باشد.
هیچ سند باستانشناسی دقیقی دال بر وجود چنین سازه‌ای در شهر بابل و اطرافش پیدا نشده است.

بنابر این سه نظریه برای این موضوع مطرح می‌شود.

۱- این موضوع کاملاً افسانه است و متون یونانی- رومی بازتابی از یک ایدئال رمانتیک از باغ‌های شرقی هستند که [ریشه در کتاب مقدس دارد].

۲- این که چنین باغ‌هایی در بابل وجود داشته‌اند اما به طور کامل در سده اول میلادی نابود شده‌اند.

۳- این افسانه در واقع راجع به باغی است که سناخریب پادشاه آشوری سده هفتم پ.م. به وضوح آن را شرح داده، باغی که در پایتختش نینوا که آنجا را «بابل نوین» می‌نامید در کنار دجله [و نه فرات] ساخته بود.

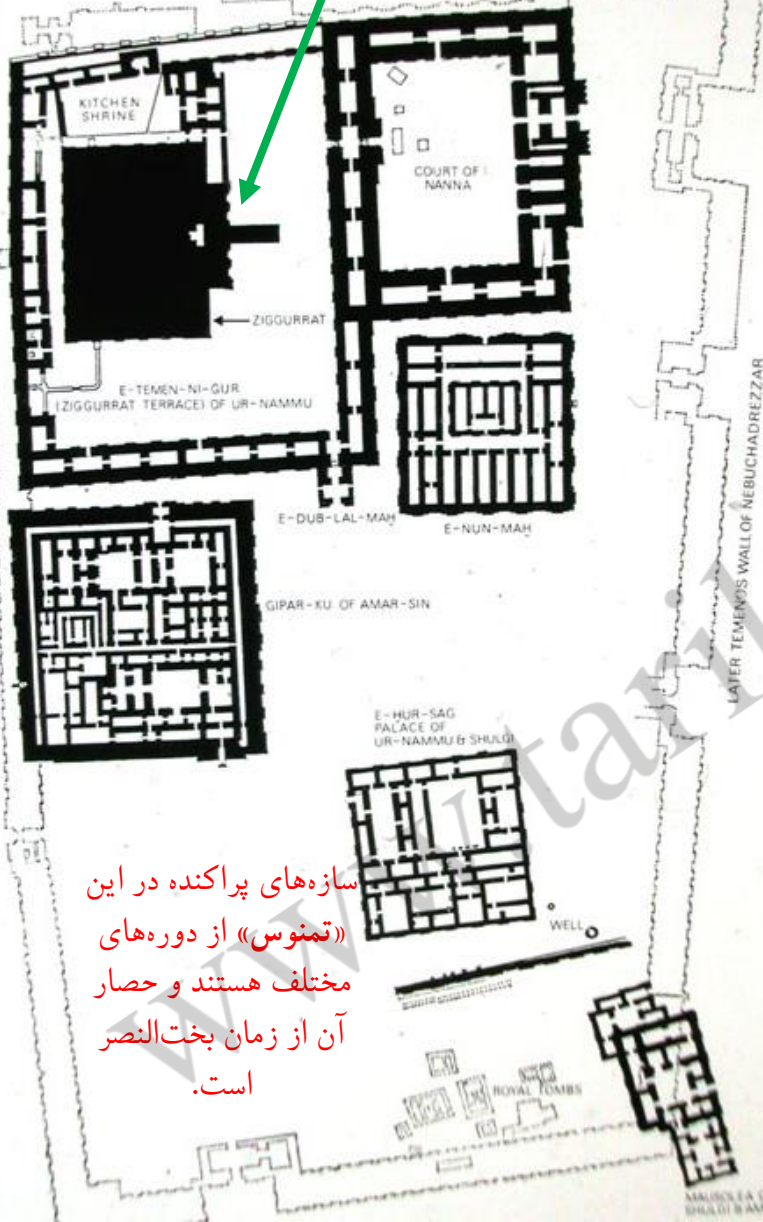
بازسازى
پلکان زيگورات
«اور»

نشان دهنده
مصالح بومى

RAP1

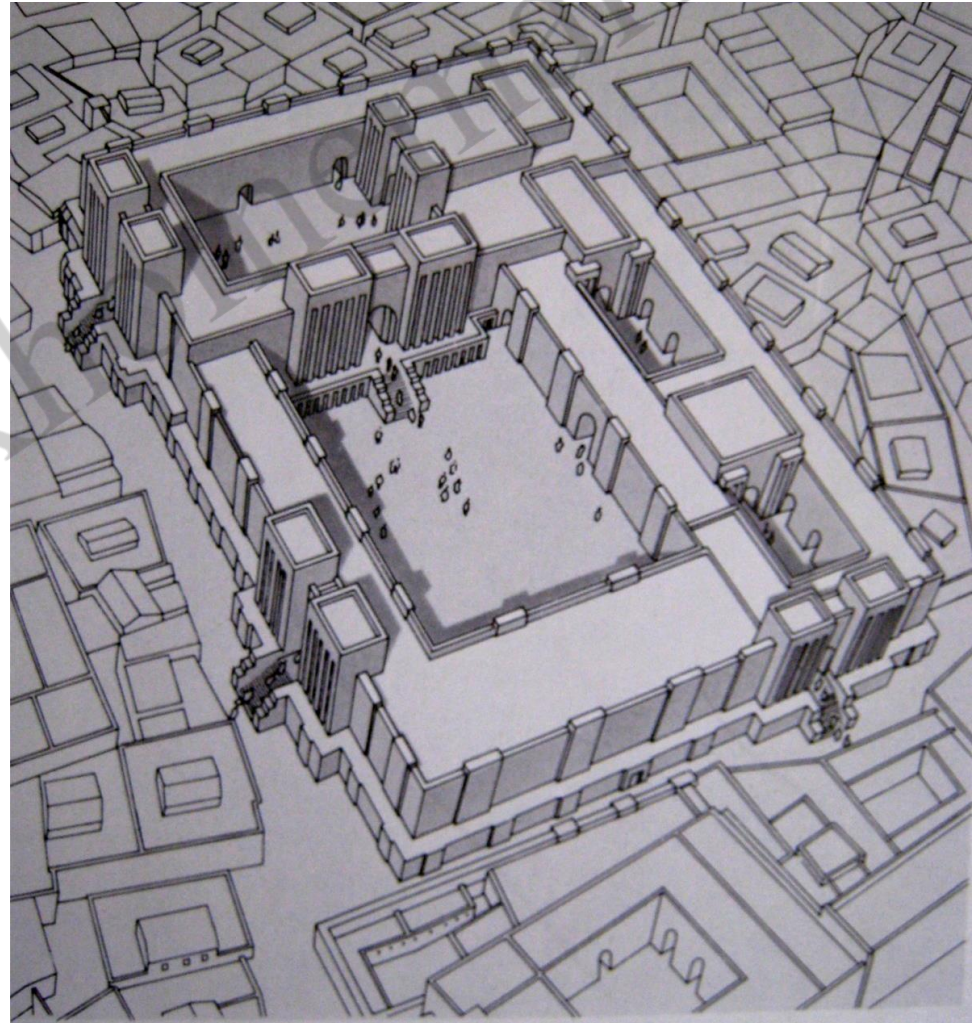
زیگورات اور و محوطہ محصور تمنوس آن

سازہای پراکنده در این
«تمنوس» از دوره‌های
مختلف هستند و حصار
آن از زمان بخت‌النصر
است.

معماری ، سازه و مصالح

جداره‌های ضخیم و طرح مستطیل و باریک فضاهای داخلی بیانی از چه نوع مصالح و سازه‌اند؟ چه تأثیری بر فرم فضاهای معماری گذاشته‌اند؟

آشنایی با بسترو موقعیت جغرافیایی و اقلیمی معمارک میانرودان

در این اقلیم و جغرافیا مصالح در دسترس و نظام ایستایی بنا چه بوده؟

فضاسازی در معماری به تبع شرایط اقلیمی چگونه بوده است؟

شرایط سیاسی و فرهنگی چگونه بر این معماری اثر گذاشته اند؟

آیا ارتباط بین تمدنی وجود داشته یا یک تمدن منزوی بوده است؟

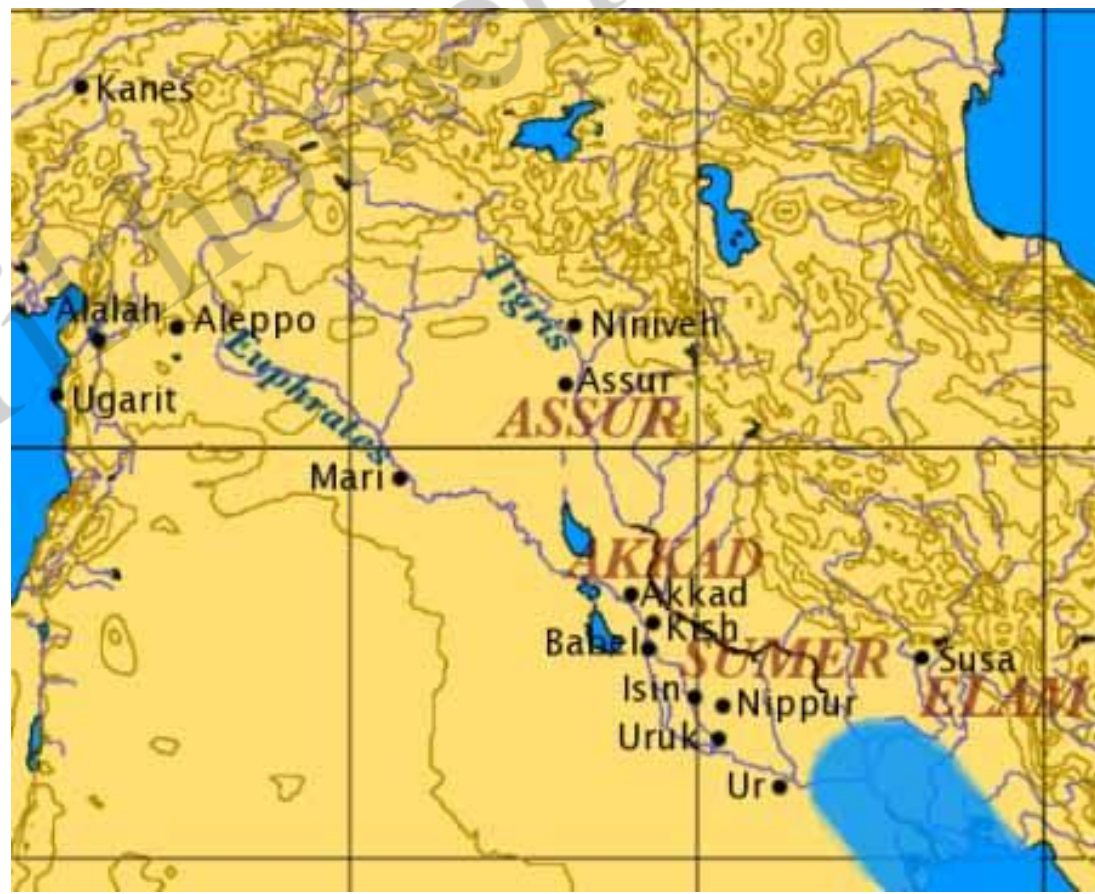
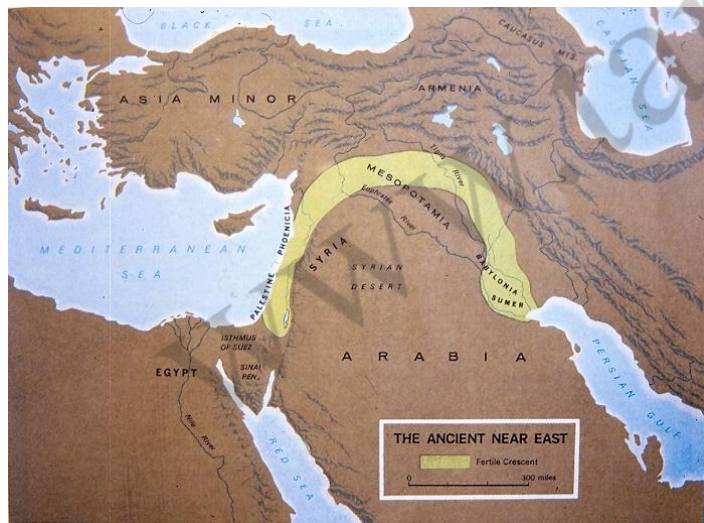
میانرودان (بین النهرین)، Mesopotamia

در این منطقه محدودیت دسترسی به چوب مناسب ساختمان و سنگ وجود داشته. در عوض بهترین مصالح در دسترس گل رس آبرفت رودخانه‌ها بوده که به صورت خشت، آجر و آجر لعابدار استفاده می‌شده است.

ویژگی‌های سرزمینی هلال حاصلخیز

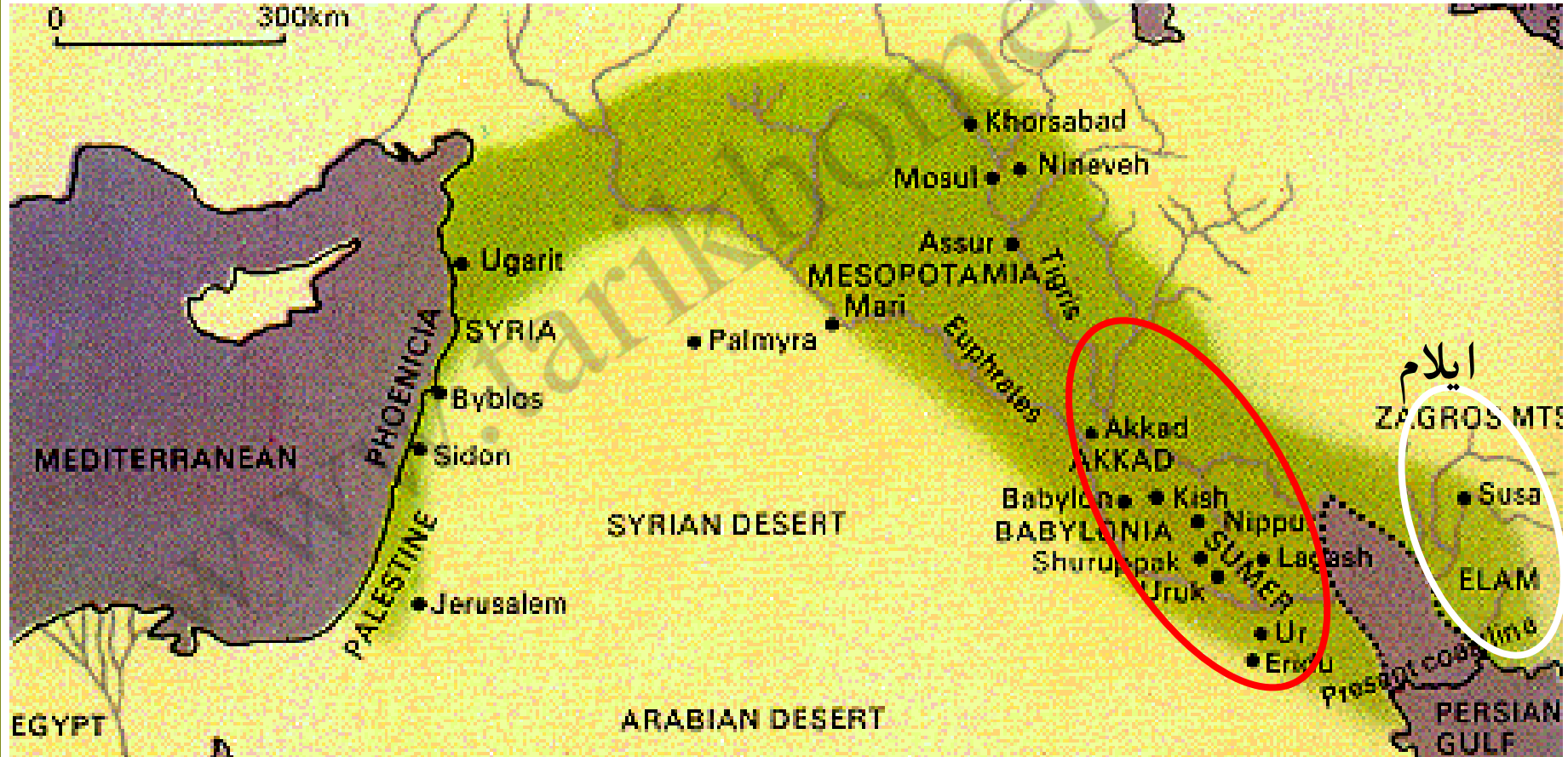
Fertile Crescent

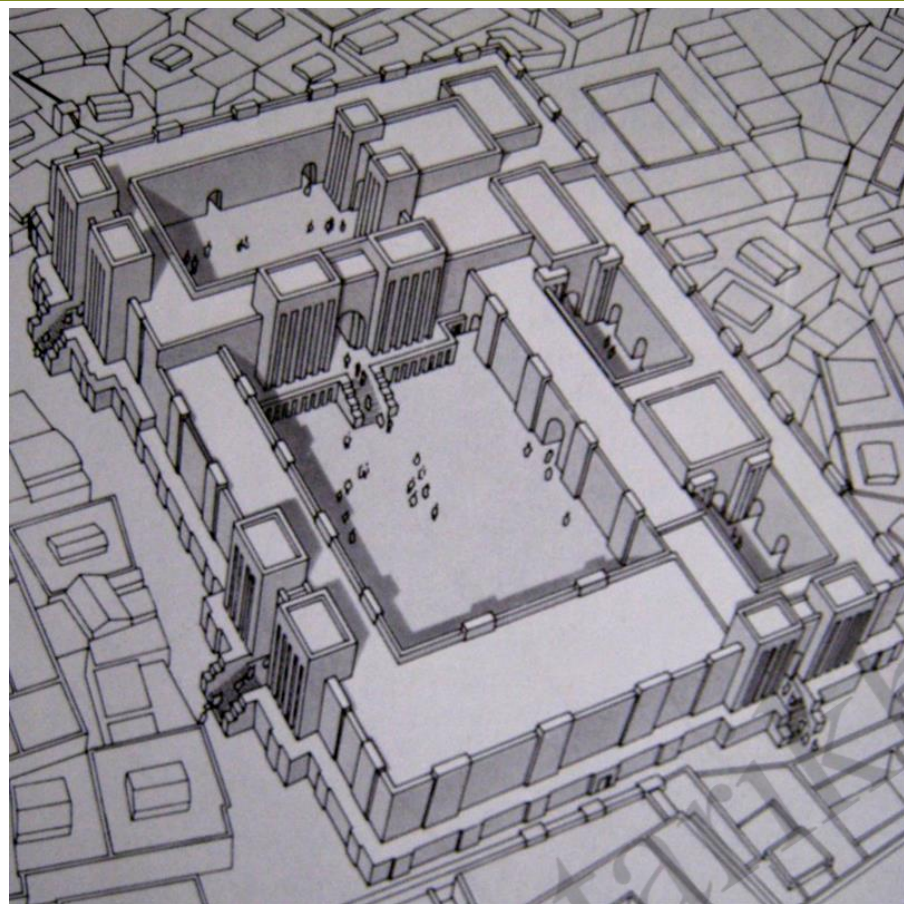
آب و هوای گرم و شرجی، خاک آبرفتی و گل رس فراوان، بارندگی بدون برف، رودخانه‌های متصل به دریا و فراهم بودن زمینه تجارت.

هلال حاصلخیز، تمدنها و شهرها و باستان‌ها

تجمع نخستین شهرها در جنوب منطقه و غرب خلیج فارس در دشتهای آبرفتی بین دجله و فرات با آب و هوای گرم و مرطوب و فاصله از کوهستان و مشکل دسترسی به سنگ و چوب مناسب. پدید آمدن راههای ارتباطی در خشکی به طرف حجاز و کنعان و مصر، موجود بودن زمینه ارتباط دریایی از خلیج فارس و از خشکی از مسیر ایلام و انشان تا شهر سوخته و شهداد و جیرفت به شهرهای تمدن دره سند.

تهیه طرح و نقشه برای بناها که مهم رواج داشته است.

روی زانوی مجسمه گودئا نقشه محوطه‌ای محصور قرار دارد.
شرح تصاویر: مجسمه سنگی و معماری خشت و گلی و آجری
(چرا این مصالح رایج در معماری بوده‌اند؟)

۷۷- گودئا با نقشه ساختمانی، از لاکاش (تلو). حدود ۲۱۵۰

حجارت فیگورہا کے واقعے یا افسانہ کے (نقش برجستہ ہا و مجسمہ)

نقش آشوری گاو بالدار با
سر انسان (لاماسو)
در موزہ لوور پاریس

حجاریه صحنهء شکار (در دوران آشور چرخ اختراع شده بوده است)

حجارکها از صحنهء جنگ و

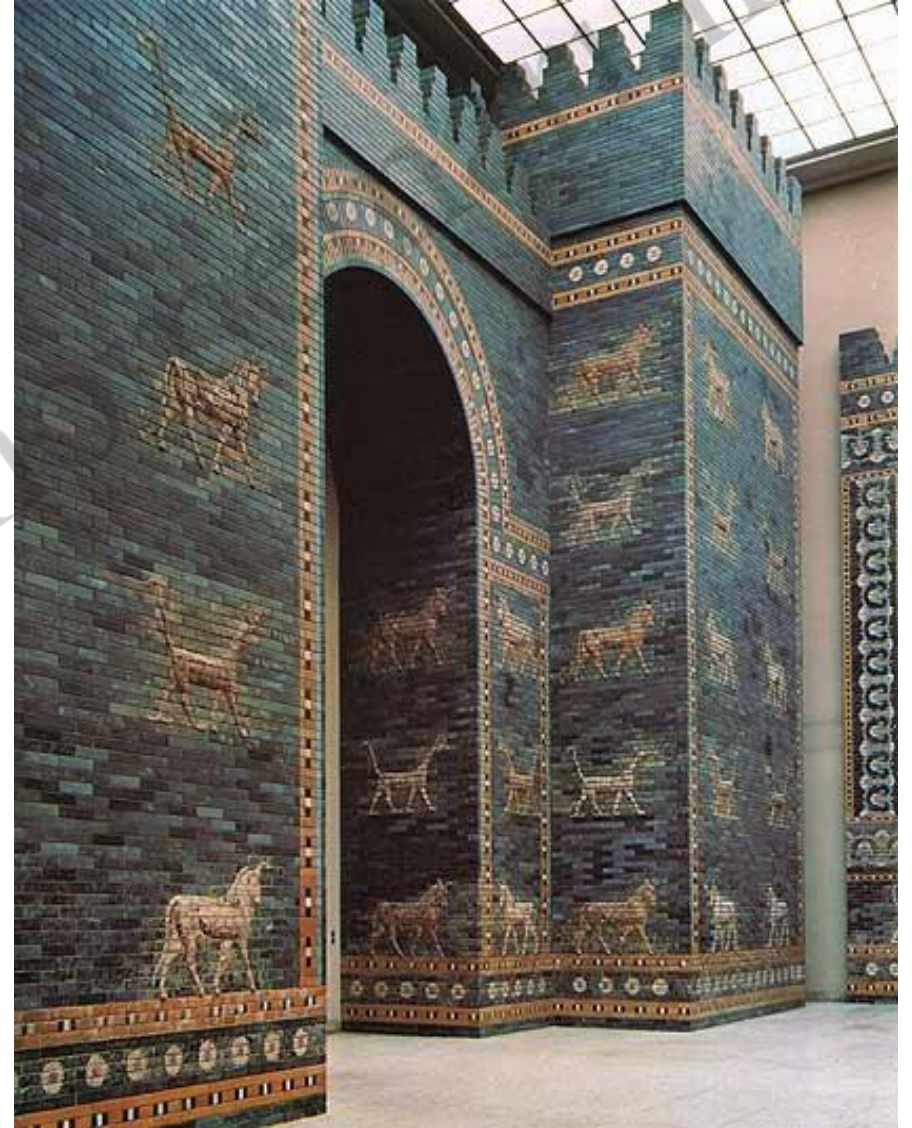
پیروزک بر مادها

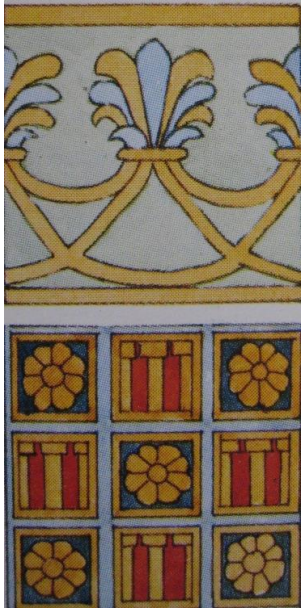
در کوهستانهای زاگرس

(نشانی از معماری و مجتمع‌های زیستی کوه نشینان ماد)

آجر لعابدان رنگین در دروازه ایشتار (درموزه برلین)

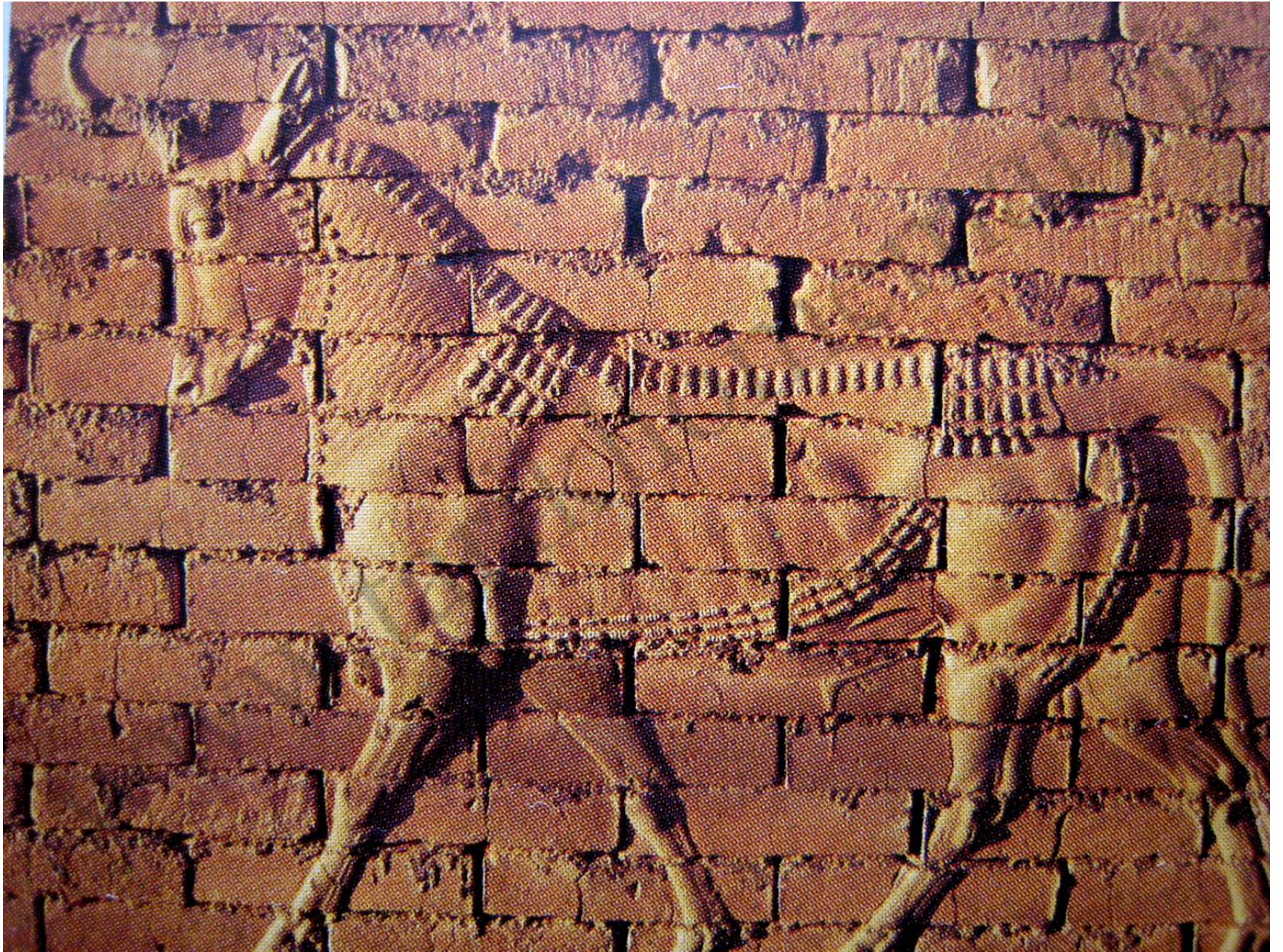

آجر لعابد ار
دستاور د
بین النهرین
با موتیف های
که
در شوش هخامنشی تکرار
مے شوند.

نقش برجسته آجرک : (میانرودان)

تأثیر پذیرگ هنر و معماری ایران از بین النهرین

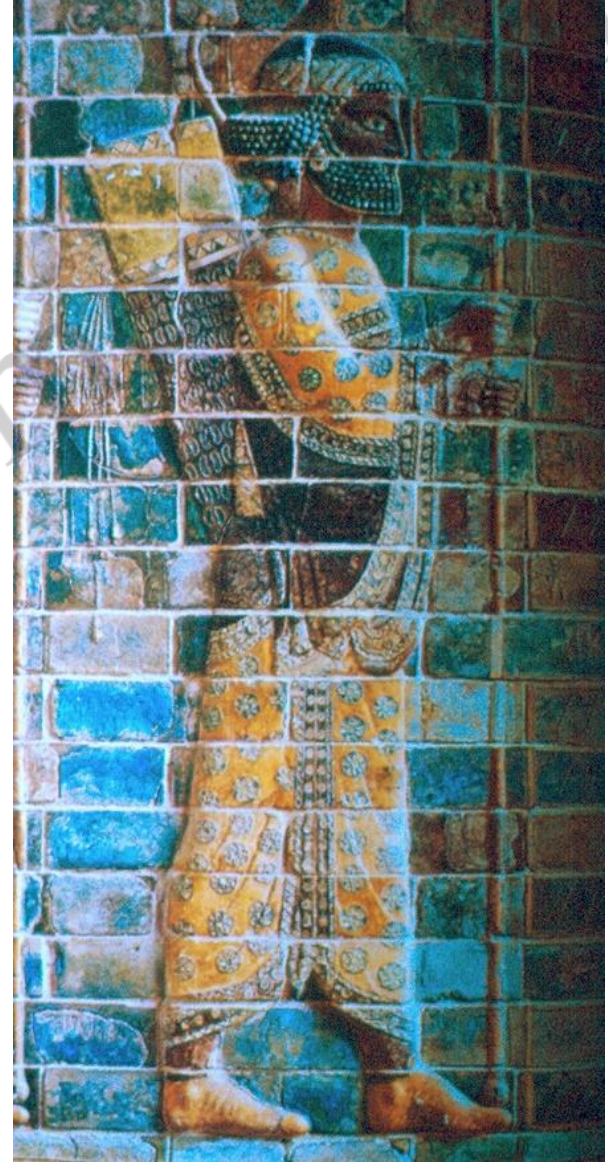
نقش برجسته از زمان داریوش در شوش

(موزه لوور)

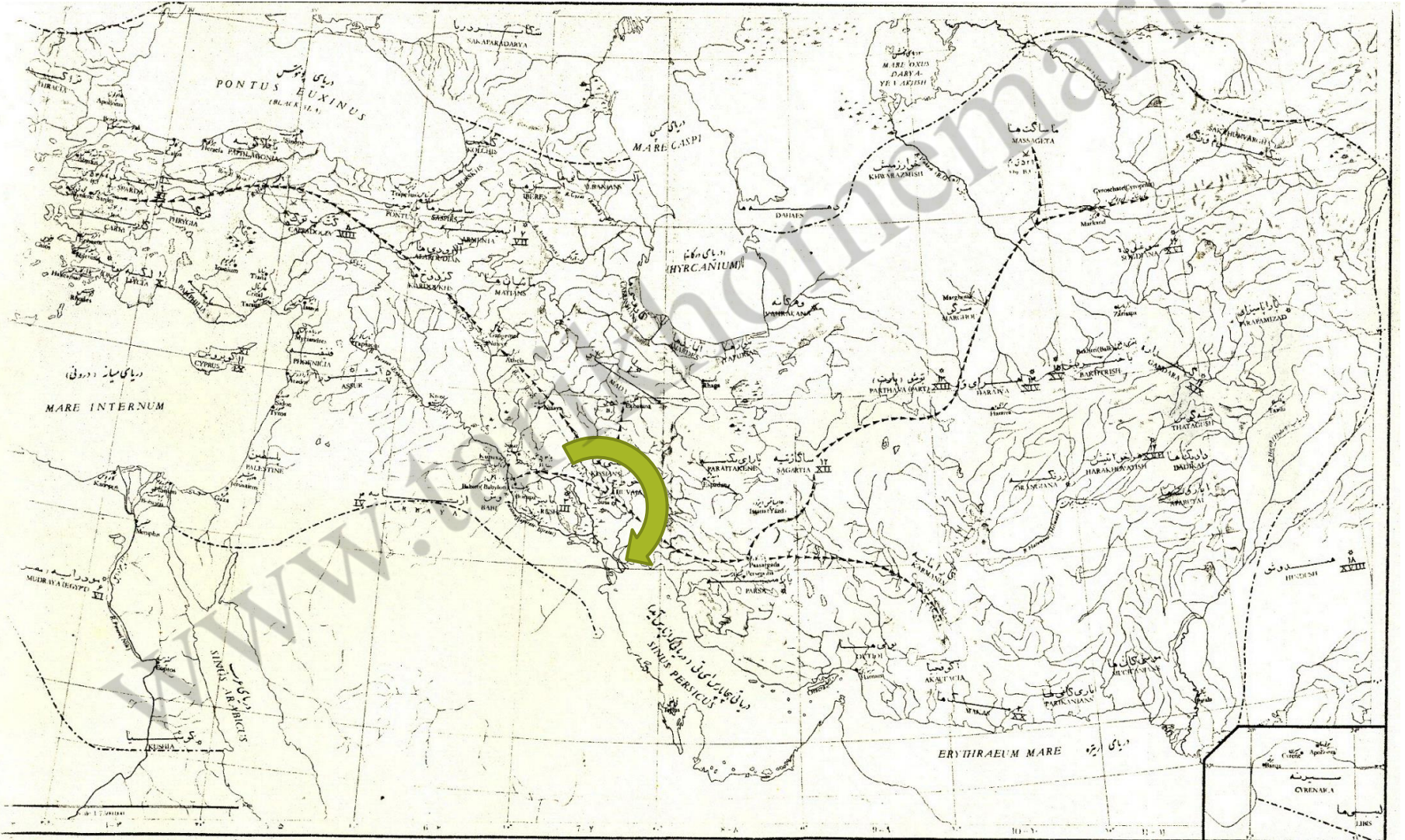

آجر لعابد ار شوش

موزه لوور (پاریس)

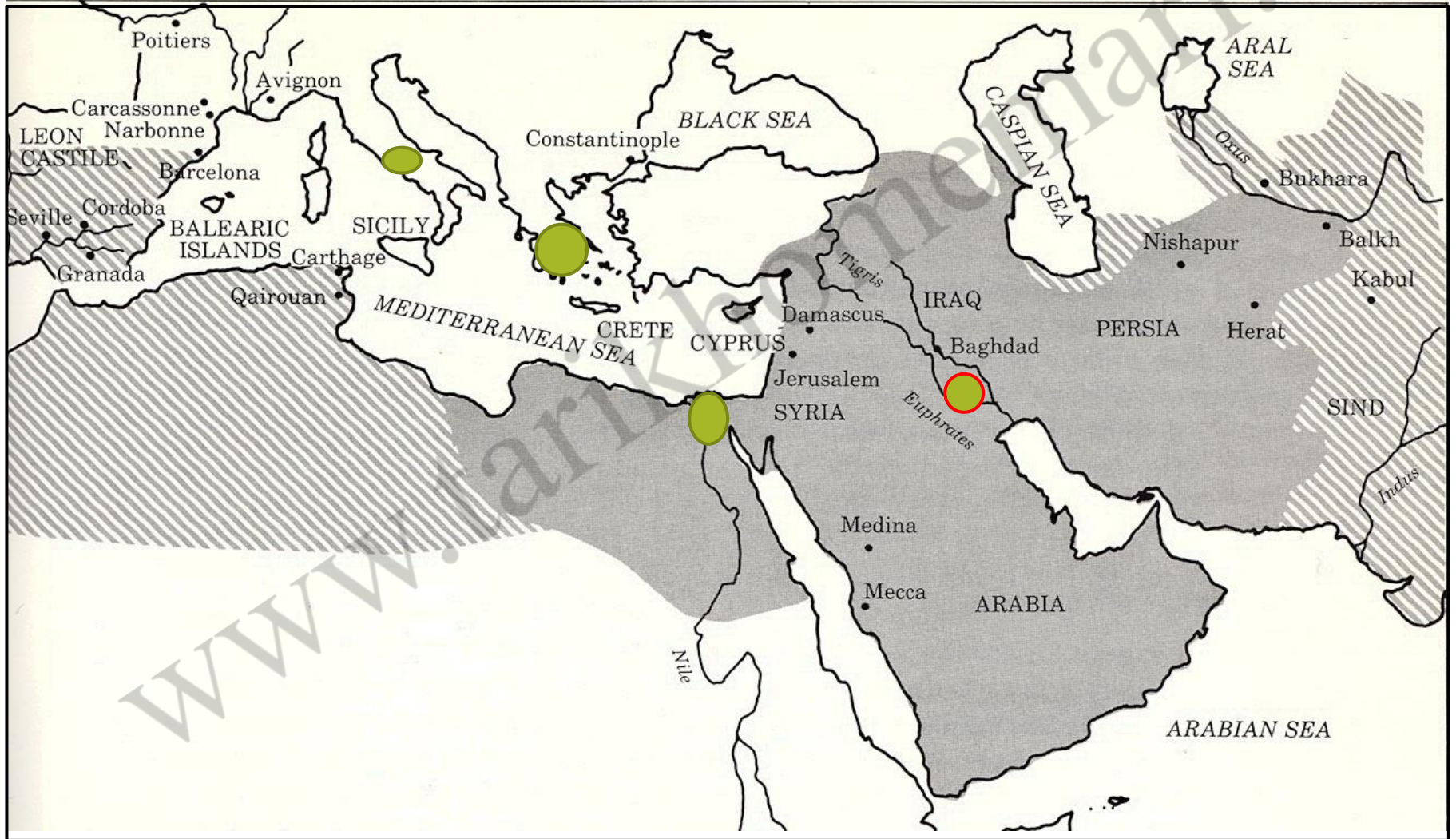

نقشه شاهنشاهی هخامنشیان و موقعیت تمدن ایلام (عیلام) و شهر شوش

تمدن‌ها و باستان‌های مهم حوزه مدیترانه: موضوع این درس

از راست به چپ: تمدن میانرودان (بین دجله و فرات)، تمدن مصر (در دلتای نیل)، تمدن یونان در شبه جزیره بالکان (تمدن غیر رودخانه‌ای) و تمدن روم باستان (در مرکز شبه جزیره ایتالیا با ریشه رودخانه‌ای)

درس تاریخ معماری جهان

آشنایی با آثار شاخص نخستین تمدن‌ها

پایان بخش معماری میان‌رودان

(بین‌النهرین)

۱۴۰۰-۱۴۰۱